

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

факультет фінансів

кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Фінансовий менеджмент і контролінг
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему **«Прогнозування банкрутства підприємства та система раннього попередження і реагування на фінансову кризу»**

здобувача Орлова Артема Миколайовича

Науковий керівник: Шаховалова Єлизавета Олегівна,
доцент, кандидат економічних наук

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Терещенко О.О.

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ	
БАНКРУТСТВА ТА СИСТЕМИ РАНЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ І	
РЕАГУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ КРИЗУ.....	6
1.1. Сутність банкрутства підприємств та його основні причини.....	6
1.2. Методи прогнозування банкрутства підприємства.....	15
1.3. Система раннього попередження і реагування на фінансову кризу.....	23
РОЗДІЛ 2. ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	
ПРАТ «ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ».....	32
2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз фінансового стану	
ПРАТ «Харківенергозбут».....	32
2.2. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності.....	40
2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства.....	48
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РАНЬОГО	
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ КРИЗУ НА	
ПРАТ «ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ».....	54
3.1. Напрямки запровадження удосконаленої системи раннього	
попередження та реагування на фінансову кризу на ПРАТ	
«Харківенергозбут».....	54
3.2. Шляхи покращення фінансово-економічного стану підприємства як	
напрямок зменшення загрози банкрутства на ПРАТ «Харківенергозбут».....	63
3.3. Економічне обґрунтування запропонованих заходів на ПРАТ	
«Харківенергозбут».....	69
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність. На сьогодні в Україні спостерігається стійка тенденція до зростання кількості фінансово нестабільних підприємств через вплив факторів зовнішнього середовища, таких як пандемія Ковід-2019, введення воєнного стану в 2022 році та часткова окупація території України, міграція населення через війну. Невдоволений фінансовий стан більшості вітчизняних компаній призвів до суттєвого збільшення їхньої кредиторської та дебіторської заборгованості. Банкрутство та ліквідація підприємства мають наслідком не лише збитки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів та споживачів продукції, але й ведуть до зменшення податкових надходжень до бюджету та збільшення безробіття. Ці фактори можуть стати причиною макроекономічної нестабільності. З урахуванням цієї нестабільності багато підприємств шукають нові шляхи для запобігання банкрутству та його уникнення. Тому, актуальним є розробка системи раннього попередження і реагування на фінансову кризу в практиці вітчизняних підприємств.

Методичні засади проведення оцінки ймовірності банкрутства вивчали Е.Альтман, Р.Таффлер, Г.Тішоу, Р. Лісс, Г. Спрінгейт та інші. Теоретичні та практичні аспекти діагностики ймовірності банкрутства підприємства досліджено в роботах таких вітчизняних авторів: Терещенко О.О., Матвійчук В.А., Буркова Л. А., Вінніченко А. А., Волкова Н., Гордополов В., Данило О.І., Дорогань-Писаренко Л.О., Єгорова О.В., Дроб'язко В. В., Жадан Т. А., Мелень О. В., Жукевич С., Іванова Н., Кудельський В. Е., Кузьминчук Н.В., Михальчук Л., Мулик Т. О., Нусінов В.Я., Пінчук С. С., Савченко А., Силенко О.М., Хмелюк А.В., Чумак В. Д., Шавурська О. В., Швець Ю.О., Янковець Т.М. та інші. Система раннього попередження та реагування на фінансову кризу досліджували такі вітчизняні автори: Балаш Л., Бінерт О., Сітак І. Л., Мурашко І.М., Чумак В. Д., Дорошенко О. О. та інші.

Метою написання кваліфікаційної магістерської роботи є систематизація теоретико-методичних засад діагностики ймовірності банкрутства підприємства та розроблення рекомендацій щодо попередження банкрутства підприємства. Для досягнення мети дослідження поставлено такі завдання:

- розглянути сутність банкрутства підприємств та його основні причини ;
- визначити методи прогнозування банкрутства підприємства;
- дослідити систему раннього попередження та реагування на фінансову кризу;
- скласти загальну характеристику та провести аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут»;
- провести оцінку фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут»;
- виконати оцінку ймовірності банкрутства підприємства;
- запропонувати напрямки запровадження удосконаленої системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут»;
- визначити шляхи покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут»;
- провести економічне обґрунтування запропонованих заходів на ПрАТ «Харківенергозбут».

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут».

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади, організаційні механізми та фінансово-економічні методи діагностики ймовірності банкрутства підприємства.

Методи дослідження: для дослідження теоретичних основ прогнозування банкрутства та системи раннього попередження і реагування на фінансову кризу було використано такі методи: описовий, порівняльний, узагальнення, аналізу й

синтезу, структурно-логічний; для прогнозування банкрутства підприємства ПрАТ «Харківенергозбут» було використано методи коефіцієнтного аналізу, методики діагностики банкрутства Терещенко О.О., Матвійчука А.В., Альтмана Е., Таффлера Р., Спрінгейта Г.; для представлення заходів з удосконалення системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут» було використано метод прогнозування.

Інформаційна база дослідження: підручники, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, інтернет-джерела, матеріали науково-практичних конференцій на тему прогнозування банкрутства підприємства та система раннього попередження і реагування на фінансову кризу, фінансова звітність ПрАТ «Харківенергозбут» 2018-2022 роки.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

В першому розділі кваліфікаційної магістерської роботи було визначено сутність банкрутства підприємств та його основні причини. Розглянуто вітчизняні та зарубіжні методи прогнозування банкрутства підприємства. Досліджена система раннього попередження і реагування на фінансову кризу та її елементи.

В другому розділі кваліфікаційної магістерської роботи наведена загальна характеристика підприємства та виконаний аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут». Проведена оцінка та зроблені висновки щодо його фінансової стійкості та платоспроможності. Виконана оцінка ймовірності банкрутства підприємства за 5 методами.

У третьому розділі кваліфікаційної магістерської роботи визначені напрямки запровадження удосконаленої системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут». Розроблено шляхи покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут». Проведено економічне обґрунтування запропонованих заходів на ПрАТ «Харківенергозбут».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ТА СИСТЕМИ РАННЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ І РЕАГУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ КРИЗУ

1.1. Сутність банкрутства підприємств та його основні причини

Будь-яка організація, незалежно від її правової форми та виду діяльності, виступає у ролі учасника фінансових відносин, що виникають внаслідок руху та формування грошових коштів. Фінансові відносини виявляються у процесах накопичення початкового капіталу, формування та використання прибутків та фінансових ресурсів. Крім того, вони створюють умови для виконання зобов'язань з оплати податків та зборів, сприяють взаємодії між сторонами під час фінансово-господарської діяльності.

Фінансову діяльність слід структурувати таким чином, щоб забезпечити перевищення доходів над витратами і формування резервів для ефективного функціонування в умовах нестабільності. Зниження обсягів доходів при одночасному збільшенні фінансових зобов'язань може породити ситуації кризового характеру, які можуть викликати тимчасові фінансові труднощі та проблеми на довгостроковій основі, збільшуючи ризик банкрутства [27].

В українському законодавстві терміни «неспроможність» і «банкрутство» використовуються як взаємозамінні. Це є особливістю українського законодавства, яка лише частково відповідає світовій практиці, оскільки в законодавстві інших країн термін «банкрутство» має більш вузьке значення і включає в себе вчинення боржником кримінально караного діяння, що завдає шкоди кредиторам. Термін «неспроможність» є більш широким за своїм значенням і позначає факт визнання вироком відповідного судового органу нездатності особи погасити свої боргові зобов'язання.

Кодекс України з процедур банкрутства містить наступні визначення банкрутства «визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури» [23].

Господарський кодекс України в ст. 209 визначає банкрутство як «нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури» [8]. Кримінальний кодекс України в ст. 219 визначає банкрутство як «стійку фінансову неспроможність суб'єкта господарської діяльності» [24].

Отже, узагальнення та систематизація існуючих тлумачень терміну «банкрутство» дозволяє запропонувати авторське визначення цього поняття, згідно з яким під ним розуміється нездатність суб'єкта господарювання відновити свою платоспроможність і виконати свої зобов'язання перед кредиторами та державою, строк яких наступив.

Головним показником банкрутства підприємства є неспроможність виконувати свої боргові зобов'язання протягом трьох місяців і більше. По завершенні цього періоду кредитори мають право звернутися до арбітражного суду з вимогою визнання підприємства-боржника банкрутом. Критерієм визнання організації банкрутом вважається неплатоспроможність, коли сума зобов'язань підприємства перевищує вартість його активів. Іншими словами, це означає, що сума позикових коштів в організації перевищує обсяг власного капіталу. Ознаки банкрутства можна розглянути на рисунку 1.1.

Для виявлення та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства ключове значення мають причини або ризикові фактори, які його породжують. Ризикові фактори банкрутства визначаються як різноманітні умови або події, що можуть виникнути та призвести до неспроможності боржника виконати свої зобов'язання перед кредиторами.

Рисунок 1.1 – Ознаки банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за даними [10, с.109]

Серед економічних причин банкрутства підприємств виділяють фактори зовнішнього та внутрішнього впливу. Зовнішні фактори є об'єктивними щодо підприємства, яке зазнає банкрутства: світова економічна криза, політична нестабільність суспільства, зміна зовнішньоекономічної спрямованості держави та необґрунтованість економічної політики уряду, погіршення соціально-економічної ситуації, недосконалість законодавчої системи та інші [2, с. 57].

Зовнішні фактори, що призводять до неплатоспроможності підприємства, можна класифікувати наступним чином:

1. Економічні, що включають: кризовий стан країни, інфляція, різкий зріст цін на ресурси та високий рівень оподаткування.

2. Політичні, що включають: зміну політичного режиму, нестабільність політичного суспільства, ускладнення умов експорту-імпорту та недороблене законодавство у сфері підприємницької діяльності.
3. Демографічні, що включають: рівень доходності населення, чисельність населення та культурні цінності людей, які визначають розмір та структуру їхніх потреб [12, с.224].

Внутрішні фактори, які призводять до неплатоспроможності підприємства, можна переформулювати наступним чином:

- відсутність якісної стратегії управління та некомпетентний розвиток фінансової стратегії компанії;
- неефективність інвестиційної політики;
- неконтрольована фінансово-економічна діяльність компанії;
- низький рівень технічного та організаційного обладнання виробництва;
- неплатоспроможність споживачів підприємства;
- часте кредитування підприємства відсутністю власних коштів;
- кредитування на не вигідних умовах, що призводить до зниження рентабельності компанії [28].

Серед внутрішніх факторів впливу, що є суб'єктивними для підприємства, яке стає банкрутом, можна визначити наступні аспекти: несвоєчасність і неадекватність реакції на зміни в ринковому середовищі, стійкі недоліки у економічній політиці підприємства, недосконалість системи стратегічного планування і розвитку, неефективність використання інструментарію управління, низький техніко-технологічний рівень виробництва (здійснення послуг), значні прорахунки в організації праці, збільшення різних видів заборгованостей, необґрунтованість вибору інвестиційних проектів на фоні недостатності джерел фінансування, недостатність або нерегулярність застосування доступних на підприємстві засобів діагностики банкрутства [2, с. 57].

Банкрутство підприємства є логічним завершенням кризового стану підприємства. Ключовим аспектом є вчасне виявлення передвісників кризового

стану підприємства та постійний моніторинг комплексу показників його діяльності, які можуть вказувати на наближення до такого стану.

Умови воєнного стану призводять до зростання числа підприємств, які знаходяться в кризовому стані або зазнали банкрутства. Вплив воєнного чинника на ймовірність банкрутства підприємств має кілька аспектів. По-перше, воєнні дії негативно впливають на функціонування економіки та підприємств, переводячи їх до воєнного режиму. По-друге, активні військові конфлікти призводять до міграції і мобілізації працездатного населення, що впливає на ринок товарів та праці, призводячи до дефіциту ресурсів. Це також призводить до збільшення безробіття та втрати платоспроможності підприємств. По-третє, воєнний стан та бойові дії підвищують рівень фінансового та підприємницького ризику, а також ризик втрати майна. По-четверте, перехід до економіки воєнного часу вимагає залучення підприємств до виконання мобілізаційних замовлень та виконання спеціальних завдань, що може вплинути на їхню фінансову стабільність [45].

Ще одним наслідком впливу фактору воєнного стану на ймовірність банкрутства підприємств є необхідність конфіскації об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів в Україні. Підприємства, що мають російський капітал, підлягають конфіскації на користь української держави, що може призвести до повного анулювання їхнього внеску до бюджету та вивільнення працівників, зайнятих на цих підприємствах. Однак цей фактор може також мати позитивний ефект, якщо його застосувати для відновлення фінансової стабільності українських компаній та відновлення економіки.

Також важливим є вплив фактору воєнного часу на зонування території України в залежності від ризиків бойових дій. Це особливо впливає на підприємства, які тимчасово припиняють свою господарську діяльність через воєнні дії або окупацію території, на якій вони розташовані [45].

Один із ключових факторів впливу воєнного стану на фінансове становище підприємств полягає у порушенні логістичних шляхів постачання та їх ланцюгів, а також у пошкодженні відповідної інфраструктури. Оскільки деякі з найбільших компаній промислового та сільськогосподарського секторів вимагають морського

транспорту для експортних поставок, окупація південних регіонів РФ (прибережні зони Азовського та Чорного морів) спричинила значні втрати українських експортних ринків. Зокрема, морська блокада українських морських портів є серйозною загрозою для українського аграрного сектору та металургійної промисловості. Проблеми, такі як пошкодження сільськогосподарської техніки, мінування полів та незаконне вивезення зерна, додатково ускладнюють ситуацію для бізнесу [45].

Отже, причини банкрутства бувають різними в залежності від країни, регіону, галузі діяльності підприємства, його розміру, форми власності та організаційно-правового статусу тощо. Цілком логічним є врахування нових передумов банкрутства підприємства, які виникають внаслідок розвитку світової економіки та зовнішньоекономічних зв'язків між учасниками ринку, а також виділення причин банкрутства, що є характерними для вітчизняної економіки [45].

Основним факторами, які часто розглядаються як передумови виникнення банкрутства підприємства, є:

- недостатньо розвинена маркетингова стратегія господарюючого суб'єкта, що призводить до неефективного управління компанією і, внаслідок цього, може виникнути ризик її неплатоспроможності;
- недостатній внутрішній капітал для покриття поточних фінансових зобов'язань;
- висока дебіторська заборгованість, пов'язана з неплатоспроможністю партнерів;
- низький коефіцієнт оборотних активів;
- суворі умови конкуренції, коли власнику підприємства доводиться обирати між зниженням цін на продукцію для збереження клієнтури, але при цьому ризикуючи знизити потік коштів і стикнутися з ризиком руйнування, або залишити вартість продукції на попередньому рівні або навіть підвищити її, щоб перевершити конкурентів, але при цьому

ризикувати втратити споживачів. В обох випадках ризик банкрутства залишається високим [29].

Під впливом економічних тенденцій, які сприяють погіршенню фінансового стану неконкурентоспроможних підприємств та знищенню окремих контрагентів, сучасні умови банкрутства підприємств включають:

- зміцнення впливу транснаціональних корпорацій, процеси злиття великих підприємств та їх об'єднання, що в результаті призводить до збільшення рівня конкуренції;
- взаємозалежність економік різних країн та можливість виникнення ефекту доміно під час фінансових та економічних криз та банкрутств підприємств;
- динамічний розвиток світової економіки;
- внутрішні корпоративні скандали;
- зростання загрози пандемій, природних катаклізмів та кількості техногенних аварій;
- збільшення вимог і потреб споживачів до продукції та послуг підприємств;
- зростання частки наукомістких продуктів і послуг;
- інтернет-злочини та віртуальні махінації;
- зростання кількості терористичних актів у світі, що може призвести до фінансових та економічних криз;
- суттєве скорочення життєвого циклу товарів та послуг [34, с.20].

Отже, ці умови не лише призводять до збитків для засновників та власників, але також створюють негативні наслідки для кредиторів, партнерів і споживачів, погіршуючи соціальний клімат.

Враховуючи внутрішні та зовнішні фактори впливу, вчені систематизують причини банкрутства в п'ять основних груп:

- банкрутство бізнесу, яке визначається неефективним управлінням підприємством чи організацією, неправильною маркетинговою стратегією та нераціональним використанням ресурсів;

- банкрутство власника, що виникає через недостатність необхідних ресурсів для простого відтворення та адекватного управління;
- банкрутство виробництва, тобто не конкурентоспроможність продукції;
- «недобросовісний менеджмент», що полягає в уникненні виконання покладених обов'язків [7].

Розглянемо ознаки фінансової нестабільності підприємства:

- існування фінансових зобов'язань, які виникли в результаті отримання товарів або послуг;
- наявність непогашеного кредиту;
- формування заборгованостей, що виникли внаслідок завдання шкоди майну кредиторів [28].

Важливо врахувати, що ознаки банкрутства не обов'язково включають показники, такі як пені та штрафи за затримку у платежах. Існують певні передумови для банкрутства, які зазвичай з'являються перед погіршенням фінансового стану компанії. Серед таких передумов можна виділити:

- низька якість товарів або послуг;
- некомпетентність керівництва компанії;
- зниження рівня заробітної плати працівників компанії та, внаслідок цього, виникнення «плинності» персоналу;
- нерівновага між заборгованістю перед кредиторами та заборгованістю перед боржниками;
- зниження обсягу продажів [7].

Розглянемо різновиди та причини банкрутства підприємств. Зазвичай банкрутство (неспроможність) можна класифікувати у за трьома основними категоріями:

Справжнє банкрутство визначається як повна неплатоспроможність, що означає абсолютну неспроможність виконати фінансові зобов'язання та відновити прибуткову діяльність. Процедура реального банкрутства можлива лише у випадку, коли організація перебуває у глибокій фінансовій кризі, не має власного капіталу та має значні кредитні або інші боргові зобов'язання. У такій ситуації

проводиться ліквідація підприємства з метою уникнення субсидіарної відповідальності [7].

Технічне банкрутство виникає, коли сума дебіторської заборгованості перевищує кредиторську, але загальна вартість активів перевищує суму фінансових зобов'язань організації. В цьому виді банкрутства важливо розсудливо використовувати процедури санації підприємства для подолання фінансових труднощів і уникнення фактичного банкрутства [37, с.503].

Кримінальне банкрутство включає в себе неправомірне захоплення матеріальних цінностей і активів підприємства. Цей вид протиправної діяльності можна розділити на три категорії:

- умисне. Це виявляється у свідомому викликанні неплатоспроможності підприємства заради особистих інтересів власників організації чи третіх осіб;
- фіктивне. Це характеризується створенням вигляду неплатоспроможності організації з метою отримання відстрочки платежу за поточними фінансовими зобов'язаннями [28].

Отже, банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника виплатити свої зобов'язання перед кредиторами, включаючи податкові та бюджетні органи, протягом конкретного періоду. Головною ознакою банкрутства підприємства є неспроможність виконувати свої боргові зобов'язання тривалий час, зазвичай понад три місяці. По закінченню цього періоду кредитори можуть подати заяву до арбітражного суду щодо визнання підприємства банкрутом. Критерієм для визнання організації банкрутом вважається неплатоспроможність, коли вартість зобов'язань підприємства перевищує вартість його активів. Іншими словами, це можна визначити як ситуацію, коли сума заборгованості перевищує величину власного капіталу організації. Банкрутство підприємств може призвести до як позитивних, так і негативних наслідків для економіки, тому необхідно систематично вести моніторинг фінансового стану підприємства та його можливої неплатоспроможності. Це необхідно для того, щоб мати можливість зменшити або анулювати його негативний вплив.

1.2. Методи прогнозування банкрутства підприємства

Нестабільна економічна та політична ситуація в країні, а також наявність пандемії протягом останніх років, призводять до негативного впливу на функціонування багатьох підприємств. Навіть при ефективному управлінні, враховуючи негативний вплив зовнішніх чинників, сьогодні виникає загроза виникнення кризових ситуацій. Це вимагає встановлення спеціальних механізмів та процедур, спрямованих на відновлення підприємств і запобігання їх банкрутства та ліквідації.

Метою прогнозування банкрутства є раннє виявлення ознак фінансових труднощів та вжиття вчасних заходів для попередження неплатоспроможності. Важливими показниками у цьому аналізі можуть бути рентабельність, ліквідність, платоспроможність, заборгованість та інші фінансові параметри підприємства. Прогнозування банкрутства дозволяє керівництву, інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам розробляти стратегії для зменшення ризиків та вдосконалення фінансового управління [11].

Результати проведеної діагностики не тільки включають в себе оцінку ймовірності банкрутства підприємства, але й вивчення його потенціалу для відновлення платоспроможності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості. При цьому, показники критичного фінансового стану визначаються за допомогою ряду фінансово-економічних параметрів, які відображають ефективність та фінансову діяльність підприємства [30].

Наразі існують два підходи до діагностики: якісний і кількісний. Якісний підхід ґрунтується на методах анкетування або опитування аналітиків, які відповідають на конкретні запитання та ставлять оцінки за ними. Кількісний підхід базується на обробці статистичних даних про організації, які стали банкрутами, порівняно з організаціями, що успішно діють на ринку [52].

Багато наукових праць, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, присвячено аналізу й оцінці ймовірності банкрутства підприємств. Після критичного аналізу визначено, що для створення таких моделей найчастіше використовуються такі підходи:

- 1) система бального оцінювання (М. Тамарі, Дж. Аргенті);
- 2) однофакторний дискримінантний аналіз (В. Бівер, П. Вайбер);
- 3) багатофакторний дискримінантний аналіз (Альтман Е., Терещенко О., Спрінгейт Г., Таффлер Р., Ліс Р., Фулмер Дж., Савицька Г., Матвійчук А. та ін.).

Серед вчених поширена думка про те, що найточніші моделі - це багатофакторні дискримінантні, оскільки вони одночасно враховують вплив багатьох факторів, а їх достовірність підтверджується статистичними тестами. Однак, як слід обережно використовувати розрахунки, отримані за допомогою моделей, розроблених минулим століттям, оскільки вони можуть бути неадекватними для сучасних умов господарської діяльності підприємств. Таким чином, важливо враховувати обмеження універсальних моделей при оцінці ймовірності банкрутства підприємств різних галузей та країн.

На сьогодні існує велика кількість різних зарубіжних та вітчизняних методик для проведення діагностики ймовірності банкрутства. Зокрема, західні системи оцінки є особливо поширеними. Україна використовує меншу кількість систем оцінки ймовірності банкрутства, оскільки проведення таких досліджень ускладнене нестачею статистичних даних [22, с.80].

Вирішення вказаної вище проблеми значною мірою вплинуло на О. Терещенка, який у своїй моделі оцінювання ймовірності банкрутства врахував різницю між підприємствами за галузями економіки. Проте, не дивлячись на цей внесок, модель не є ідеальною. Основні недоліки включають недостатнє обґрунтування критичних точок для окремих фінансових показників, що призводить до неточностей у визначенні нормативних значень фінансових показників. Також використовується широкий інтервал невизначеності, що вимагає додаткового аналізу для визначення рівня фінансової стійкості

підприємства, а сама класифікація не є достатньою (зведена до оцінки лише як задовільний або незадовільний фінансовий стан підприємства).

Нещодавно акцентується на актуальності моделі А. Матвійчука при оцінюванні ймовірності банкрутства українських підприємств, але і вона має свої недоліки. У моделі враховується лише специфіка діяльності банківських установ, а також базується лише на двох обмеженнях (результативний показник менше або більше, ніж 1,104), що призводить до висновків про задовільний або незадовільний фінансовий стан підприємств, а відповідно, низьку або високу ймовірність їхнього банкрутства.

Отже, відомими вітчизняними моделями діагностики банкрутства є розроблені Матвійчуком А.В. та Терещенком О.О., які представлені на рис. 1.2.

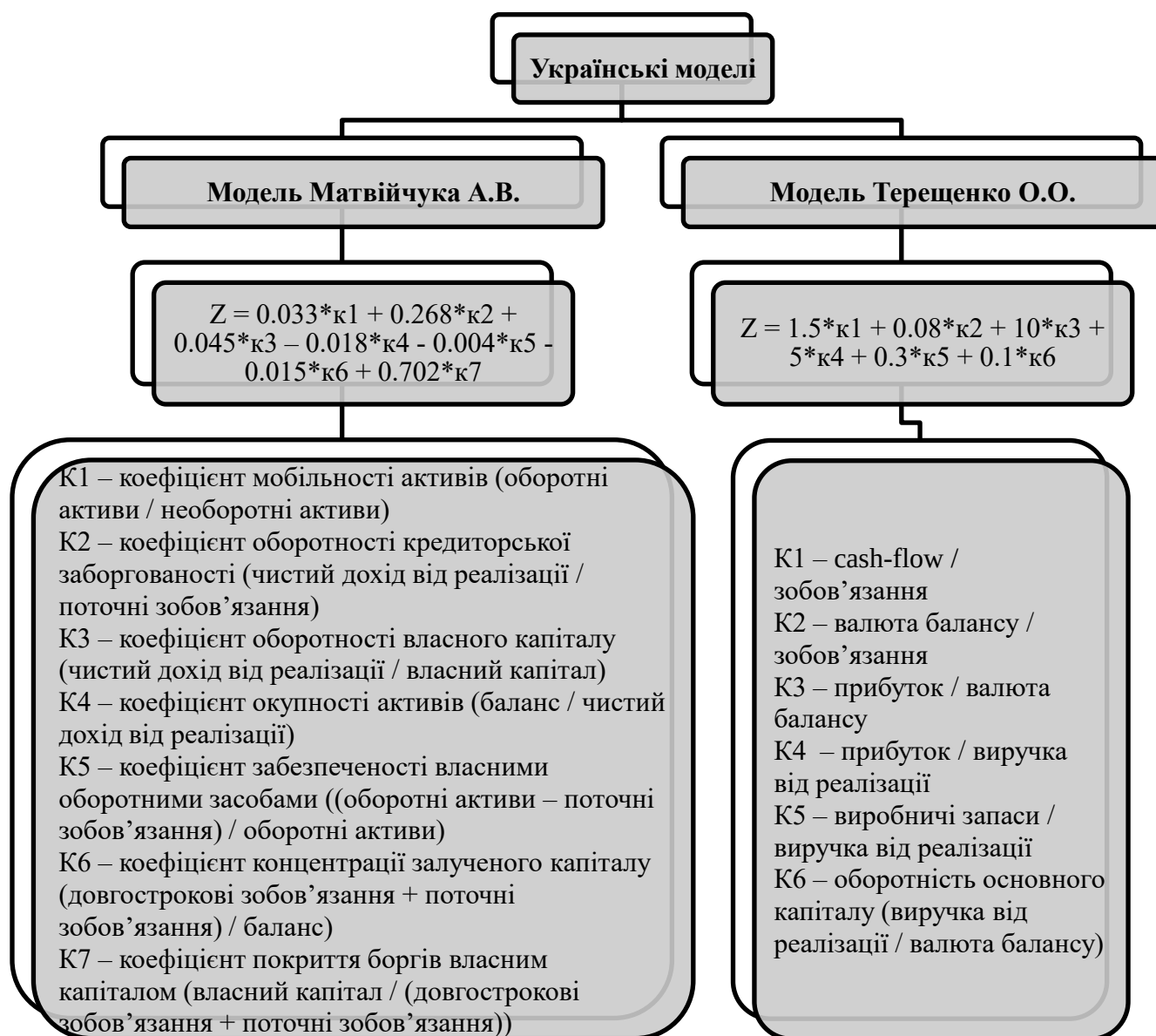

Рисунок 1.2 – Українські моделі діагностики банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за даними [19]

Найбільш відомими серед зарубіжних моделей діагностик банкрутства є розробки таких авторів, як Е. Альтман, Р. Ліс, Р. Таффлер, Г. Тішоу, Г. Спрінгейт, серед інших, хоча кількість таких моделей значно перевищує зазначені. На рисунку 1.3 буде представлено моделі діагностики банкрутства, розроблені за кордоном.

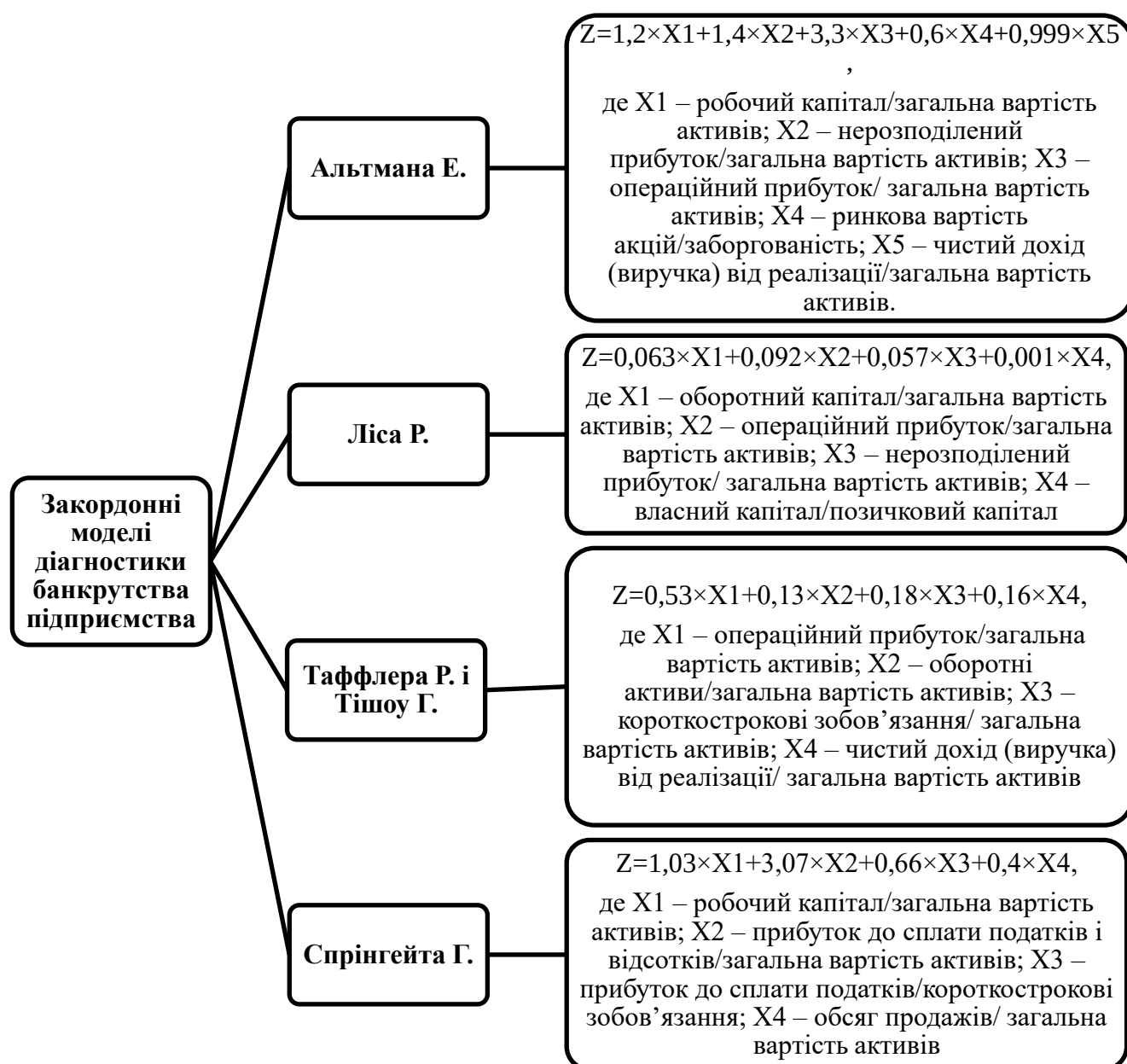

Рисунок 1.3 – Закордонні моделі діагностики банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за даними [10;19;30;49]

Проведемо порівняльний аналіз обраних українських та зарубіжних методів діагностики банкрутства підприємства, представивши цю інформацію у табл. 2.1.

Отже, в сфері економічної науки існує розмаїття методів для проведення діагностики ймовірності банкрутства.

Таблиця 2.1 – Переваги та недоліки українських та закордонних методів діагностики банкрутства підприємства

Модель	Переваги	Недоліки
Модель Матвійчука А.В.	Використовується найбільш широкий спектр показників фінансового стану підприємства серед всіх розглянутих моделей. Розроблена для оцінки ймовірності банкрутства підприємств з різними формами власності. Має високий рівень простоти в застосуванні і не потребує складного математичного апарату. Ця модель дозволяє отримувати інформацію про кожен конкретний показник, що є корисним для аналізу фінансового стану підприємства.	Підприємства різних форм власності володіють відмінними порівняльними критеріями, тому використання даної моделі для різних форм власності може бути менш ефективним. Модель не враховує змін в економічному середовищі, що може призвести до неточних прогнозів у випадку значних змін у зовнішньому середовищі підприємства. Використання моделі спрямоване на прогнозування банкрутства на рік вперед, тому вона не є адаптованою для підприємств, що можуть швидко зазнавати суттєвих змін.
Модель Терещенка О.О.	Враховує особливості галузі, в якій діє підприємство. Крім того, шляхом використання різних модифікацій основної моделі для підприємств різних сфер діяльності вона розв'язує проблему критичних значень показників.	Відсутність деталізованої класифікації стійкості фінансового стану, що включає лише категорії «задовільний» та «незадовільний».
Модель Альтмана Е.	Модифікації моделей відображають різні аспекти функціонування підприємства та забезпечують можливість динамічного прогнозування змін у фінансовій стійкості.	Модель застосовна лише до публічних акціонерних товариств, чії акції торгуються на ринку цінних паперів. Навіть якщо врахувати курсову вартість акцій як відношення суми дивідендів до середнього рівня процентів за позикою, така оцінка буде виявляти значну похибку.
Модель Ліса Р.	Допомагає виявити фінансові ризики на початкових етапах. Легкість обчислень та інтерпретації отриманих результатів.	Вимагає проведення ретельного фінансового аналізу. Модель надає завищені оцінки через великий вплив прибутку від продажу на кінцевий показник, не враховуючи фінансової діяльності та податкового режиму.
Модель Таффлера Р. і Тішоу Г.	Легкість в обчисленнях та можливість використання під час проведення зовнішнього діагностичного аналізу.	Вимагає проведення складного фінансового аналізу та розрахунків. Отримані прогнози виявляються неадекватними, оскільки досягнення критичного (негативного) рівня Z-рахунку фактично неможливо.
Модель Спрінгейта Г.	Бере до уваги вплив економічних циклів і потребує обмеженої кількості	Не враховує макроекономічних впливів. Відсутність галузевого та регіонального

	даних. Модель демонструє задовільний рівень достовірності прогнозу.	розгляду в Z-рахунку. Спостерігається значна кореляція між змінними.
--	---	--

Джерело: складено автором за даними [10;19]

Створення загальної універсальної методики для діагностики ймовірності банкрутства неможливе через значні розбіжності у балансових структурах різних галузей. Таким чином, кожне підприємство самостійно обирає методику розрахунку ймовірності банкрутства, враховуючи специфіку своєї діяльності.

Автори Дорогань-Писаренко Л.О., Єгорова О.В., Яснолоб І.О. в своєму дослідженні [12] розглядали особливості діагностики ймовірності банкрутства аграрних підприємств. Оскільки дана робота спрямована на діагностику фінансового стану та ймовірності банкрутства підприємства, зокрема ТОВ «Кернел-трейд», що діє на аграрному ринку, ми врахуємо рекомендації Дорогань-Писаренко Л.О., Єгорова О.В., Яснолоб І.О. щодо оцінювання ризику банкрутства. Згідно з їх пропозиціями, слід враховувати галузеві особливості та проводити експертну оцінку впливу найбільш суттєвих чинників на діяльність підприємства [12, с. 228]. При здійсненні якісної оцінки ризиків автори рекомендують скористатися онлайн-калькулятором math.semest.

Загалом, для отримання повної та відображення всіх аспектів діагностики банкрутства, рекомендується використовувати декілька моделей. Це дозволить виявити нестійкість фінансового стану підприємства та визначити причини цієї нестійкості. Важливо враховувати, що застосування моделей зарубіжних авторів вимагає особливої уваги через специфіку українського ринку та особливостей місцевих бізнес-моделей.

Отже, можемо зробити висновок, що використання іноземних методів оцінки ймовірності банкрутства, побудованих на основі мультиплікативного дискримінантного аналізу, у національній аналітичній практиці у дані часи може призвести до спотворення реального стану справ у компанії. Це пояснюється неадекватністю факторів, які враховуються в зазначених методах, в умовах нашого господарювання та правової бази, яка регулює їх застосування, а також недоліками цих моделей, включаючи :

- існує певна різниця в часі через використання моделей, побудованих на основі емпіричного матеріалу, який має велику давність. Ці моделі використовуються в сучасних умовах економіки, яка часто ускладнена обставинами глобальних і локальних фінансово-економічних криз;
- методи не ураховують значної різниці у факторах, які впливають на фінансову стійкість суб'єктів господарювання в країнах, де ці методи були розроблені на основі емпіричного матеріалу, та в Україні (знецінення грошей, трудові, енергетичні, та витрати на обладнання виробничих процесів і т. д.);
- є розбіжності в порядку і правилах ведення обліку відповідно до світових і національних стандартів бухгалтерського обліку, а також у розрахунку окремих коефіцієнтів, які застосовуються в іноземних моделях. Також існує несхожість між балансовою та ринковою вартістю різних видів активів і пасивів;
- є методологічний недолік, вбудований у саму структуру комплексного інтегрованого коефіцієнта, який ґрунтується на моделі суми показників і може призвести до неточного результату оцінювання;
- галузеві особливості функціонування суб'єктів господарювання, які значно впливають на вагові параметри показників дискримінантних функцій, не враховуються;
- вагові коефіцієнти показників в деяких методах не є оптимально налаштованими, не надають комплексної оцінки всіх аспектів ліквідності, прибутковості, платоспроможності, ділової активності та конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва;
- багато моделей не включають докладної типології міри фінансової стійкості компаній та їх нахилу до банкрутства шляхом розділення критичних значень інтегральних коефіцієнтів;
- достовірність прогнозу ймовірності банкрутства в значній мірі знижується, і на тривалий період у майбутньому ця ймовірність може бути дуже низькою;

- використання дискримінантних функцій призводить до приблизного прогнозу щодо ймовірності критичної неплатоспроможності компанії в подальшому, але не надає інформації про ймовірність її перспективного розвитку;

Можливість вчених, які зацікавлені в цій сфері, використовувати іноземні методи діагностики банкрутства, обмежується тим, що доступні офіційні форми фінансової звітності, які можуть бути використані для розрахунку значення інтегрального коефіцієнта багатофакторної дискримінантної функції, можуть бути недостатніми.

На думку Шапурової О. О., коефіцієнти або індекси Z враховують взаємозв'язок між статтями форми 1 «Баланс» та форми 2 «Звіт про фінансові результати» [57, с.230]. Однак ці коефіцієнти не враховують загальний контекст та ситуацію в країні, напрямки розвитку галузі, доходи та витрати споживачів, показники постачальників та конкурентів. Загалом при прогнозуванні ймовірності банкрутства використовуються лише фінансові коефіцієнти, не враховуючи банкрутство компанії залежно від інших аспектів, таких як розвиток галузі та країни. Методики вітчизняного вченого О. Терещенка можуть бути більш відповідними для нашої країни. Недолік всіх моделей ймовірності банкрутства полягає в тому, що вони не враховують стану розвитку галузі та країни.

Отже, головним завданням управління фінансами в умовах кризи є вчасний аналіз фінансового стану компанії та вживання необхідних заходів для запобігання фінансового краху. Також визначено, що в діагностиці фінансового стану компанії відіграє важливу роль прогнозування та оцінки ймовірності банкрутства, оскільки фінансова стійкість компанії є результатом взаємодії всіх компонентів системи фінансових відносин суб'єкта господарювання і визначається комплексом коефіцієнтів, що відображають ефективність використання фінансових ресурсів. Найбільш популярними методиками прогнозування банкрутства підприємства є зарубіжні моделі Альтмана Е., Ліса Р., Таффлера Р. і Тішоу Г., Спрінгейта Г. та вітчизняні моделі Матвійчука А.В., Терещенка О.О.

1.3. Система раннього попередження і реагування на фінансову кризу

Багато проблем, з якими стикаються підприємства, виникають через фінансові ризики. Якщо проблеми у сфері фінансового управління виявляються вчасно, це дозволяє прогнозувати фінансові ризики та зменшувати їх вплив на підприємства.

За визначенням Калініченко З., система раннього попередження та реагування представляє собою спеціальну інформаційну систему, яка надає сигнали керівництву про потенційні загрози й ризики, що можуть вплинути на підприємство, а також вказує на можливості підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності [21, с. 91].

Термін «фінансове раннє попередження підприємства» вказує на постійний та ефективний моніторинг щоденної фінансової діяльності компанії для уникнення можливих збитків, що можуть виникнути внаслідок погіршення її фінансового стану і вплинути на кредиторів та інвесторів.

Необхідність впровадження системи раннього попередження та реагування полягає в успішному вирішенні таких завдань:

- своєчасної ідентифікації факторів, які вказують на конкретний розвиток певних показників, внутрішніх і зовнішніх параметрів діяльності підприємства;
- швидкої виявлення фінансової кризи та визначення причин, що її породжують;
- розробці та впровадженні превентивних та антикризових заходів на підприємстві.

Отже, взагалі можна констатувати, що система раннього попередження має наступні завдання: своєчасне виявлення кризових ситуацій на підприємстві;

визначення можливостей для розвитку або додаткових переваг для підприємства; виявлення загрози банкрутства. Проте погоджуємося з точкою зору Терещенко О.О., що пріоритетним завданням системи раннього попередження є своєчасне виявлення кризових ситуацій на підприємстві, а саме ситуацій, що безпосередньо або опосередковано загрожують його існуванню [46].

Сітак І.Л. та Мурашко І.М. представляють концепцію системи раннього попередження та реагування у вигляді наступної схеми (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Система раннього попередження та реагування

Джерело: складено автором за даними [38, с.174]

Багато підприємств не належним чином враховують зовнішнє середовище при розробці стратегії розвитку, що може призводити до їхньої пасивності під час коригування макроекономічних умов. Крім того, у багатьох малих та середніх підприємств відзначається відносно високий рівень фінансових ризиків, і їхні фінансові умови швидко змінюються, що ускладнює впровадження системи фінансового управління ризиками [38, с.173].

Підсистеми раннього попередження та реагування включають такі елементи (рис.1.5).

Рисунок 1.5 – Підсистеми в системі попередження, прогнозування та подолання банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за даними []

Підсистема попередження банкрутства передбачає застосування комплексу заходів для прогнозування та визначення ймовірності банкрутства підприємств, а також своєчасного інформування керівництва про потенційні загрози та ризики.

Підсистема запобігання банкрутства включає в себе реалізацію комплексу заходів, які підвищують рівень діяльності підприємства та його шанси на «виживання» у кризових умовах розвитку. Також вона сприяє уникненню критичного стану підприємства і, відповідно, запобіганню банкрутства [7]. Основною метою цієї підсистеми є фінансова стабілізація діяльності підприємства в умовах сучасності.

Підсистема подолання банкрутства передбачає активізацію всіх можливих способів та заходів для недопущення ліквідації підприємства. Це включає мобілізацію всіх наявних сил та ресурсів через послідовні взаємопов'язані заходи фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру. Основна мета цієї підсистеми полягає в виведенні суб'єкта господарювання з кризи та відновленні або досягненні ним прибутковості та конкурентоспроможності [25].

Розглянемо основні труднощі, які призводять до виникнення фінансової кризи на підприємстві:

1. Недостатнє розуміння. Зараз багато керівників підприємств у нашій країні приділяють більше уваги виробництву та маркетингу, але відносяться до фінансового управління лише як до зміни в прибутку підприємства, не усвідомлюючи важливості фінансового управління.

2. Проблеми в побудові індикаторів виникають з двох основних причин. По-перше, вибір фінансових показників недостатньо здійснюється систематично та комплексно. Різні сфери промисловості мають свої особливості у нормативах раннього сповіщення за фінансовими показниками. Часто підприємства обирають показники без достатнього обґрунтування при створенні систем фінансового ризику, що призводить до того, що обрані показники не відображають фінансового стану підприємства, і оцінити ефективність системи раннього попередження стає ускладненим [1]. По-друге, існують труднощі у виборі нефінансових показників, оскільки багато сформульованих індикаторів раннього попередження в основному орієнтовані на фінанси. Ті нефінансові показники, які не пов'язані з фінансами, рідко розглядаються. Виникнення фінансової кризи в компанії визначається не лише фінансовими показниками, але і має прямий зв'язок з нефінансовими показниками, і ці нефінансові показники також впливають на ефективність системи раннього попередження.

3. Виявлені певні труднощі в технічному аналізі, зокрема:

- 1) Низька достовірність бухгалтерської інформації, що є основою для системи фінансових ризиків. У процесі функціонування через вплив різних

факторів фінансові звіти підприємства часто піддаються переробці, і бухгалтерська інформація серйозно спотворюється, що також значно впливає на ефективність системи фінансового раннього попередження.

2) Під час аналізу спостерігається однобічність через надмірний акцент на об'єктивному вивченні та занедбання суб'єктивного аналізу.

При постійному функціонуванні підприємства його фінансові ресурси продовжують змінюватися, і фактичні умови роботи безпосередньо відображаються у змінах капіталу. Аналіз змін капіталу дозволяє зрозуміти господарську ситуацію підприємства. Однак при проведенні аналізу часто акцентується лише на зміні коштів, не розглядаючи вплив господарської діяльності на ці зміни [21].

4. Труднощі, пов'язані з механізмом передчасного оповіщення.

1) Механізм передчасного оповіщення є неідеальним, і багато компаній недостатньо успішно впроваджують своєчасний аналіз інформації та зворотний зв'язок. Це прямо веде до відсутності фінансової структури системи передчасного оповіщення, і сам механізм передчасного оповіщення не є ідеальним [43, с.337].

2) Відсутність подальшого управління системою фінансового передчасного оповіщення та неадекватне подальше керівництво безпосередньо призводять до неспроможності засвоїти уроки з негативного досвіду. Коли схожі проблеми виникають, реакція компанії не є достатньо своєчасною, щоб використати отриманий досвід для подальшої роботи та управління.

Також важливо розглянути можливість розширення спектру вибору змінних у моделі раннього оповіщення з метою забезпечення її раціональності. Впровадження нефінансових показників повинно бути обдуманим, і це слід робити лише при повному розумінні причин труднощів, з якими стикається компанія, для підвищення ефективності прогнозування. Нарешті, рекомендується розробити індексну систему для довгострокового фінансового оповіщення та систему короткострокового індексного фінансового оповіщення та об'єднати їх [40, с.231].

Підприємства повинні акцентувати увагу на вдосконаленні технології раннього фінансового аналізу. В першу чергу, важливо зміцнити основну бухгалтерську роботу, забезпечивши достовірність бухгалтерської інформації. Далі слід удосконалити систему фінансового аналізу, забезпечивши належний науковий підхід до аналізу періоду та вивчаючи уважно процес підбору персоналу, а також чітко визначивши цілі та обов'язки кожного працівника. Нарешті, важливо провести якісне розслідування та аналіз, орієнтовані на реальну ситуацію, зробивши аналіз цілеспрямованим і прямим для підвищення його ефективності [21].

Важливо зосередити увагу на вдосконаленні внутрішнього механізму раннього попередження. Перш за все, потрібно вдосконалити механізм раннього попередження, забезпечивши повноцінне виконання функцій системи раннього попередження. Далі слід створити реєстр протиправних дій та вчасно збирати відповідні дані, щоб при виникненні схожих проблем можна було оперативно та ефективно пропонувати рішення [4, с.37].

Створення системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу може бути поділено на наступні етапи:

1. Визначення основних факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Це можуть бути такі аспекти, як оборотність активів, рівень заборгованості, чистий прибуток і інші.

2. Розроблення системи збору та обробки фінансової інформації включає в себе налагодження процесів збирання та аналізу фінансових даних, а також визначення ключових метрик, які слід використовувати для виявлення змін у фінансовому стані підприємства.

3. Визначення порогових значень для кожного основного фактора передбачає встановлення конкретних значень для кожного фінансового показника, перевищення яких активує систему раннього попередження.

4. Установлення механізмів реагування на ризики передбачає визначення найбільш оптимальних стратегій відповіді на фінансові ризики, які можуть бути виявлені системою раннього попередження. Наприклад, це може

включати залучення додаткових фінансових ресурсів, перегляд бізнес-моделі чи оптимізацію витрат.

5. Тестування та вдосконалення системи передбачає практичне випробування системи та впровадження необхідних корекцій та покращень, щоб забезпечити її ефективну функціональність та своєчасне виявлення ризиків.

Створення ефективного механізму раннього виявлення фінансових ризиків є важливим етапом для забезпечення стійкості та успішності підприємства. Цей процес передбачає систематичний аналіз фінансової діяльності, визначення ключових показників та розробку чітких механізмів реагування на виявлені ризики з метою запобігання можливим негативним наслідкам.

Цей механізму раннього виявлення фінансових ризиків може значно зменшити втрати від цих ризиків. Механізм раннього виявлення повинен бути ретельно розроблений та різнобічний. Підприємствам рекомендується активно досліджувати можливості усунення та запобігання фінансовим ризикам.

Алгоритм послідовних дій системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві наведено на рис. 1.6.

Рисунок 1.6 – Алгоритм послідовних дій системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві

Джерело: складено автором за даними [21, с.94]

Метод запобігання ризикам. При виборі стратегії фінансового управління підприємство повинно ретельно оцінити можливі фінансові ризики, які можуть виникнути в результаті різних стратегій, та обрати менш ризикований варіант, враховуючи переконання щодо досягнення цілей фінансового управління з метою попередження фінансових ризиків [3, с.42].

Метод зниження ризику. У умовах існуючих фінансових ризиків необхідно прикладати зусилля для вжиття заходів з метою зменшення їх впливу. В методі зниження ризику можна використовувати три стратегії: по-перше, зменшення можливості виникнення ризику та зниження рівня втрат через сплату певної ціни.

Подруге, прийняття заходів для підвищення здатності суб'єктів ризику протистояти можливим втратам. По-третє, зменшення можливості втрат за

допомогою розроблення відповідних систем та методів управління [1]. Метод диверсифікації ризиків включає розподіл фінансових ризиків шляхом укладання спільних проектів між різними підприємствами.

Метод передачі ризику передбачає перенесення підприємством частини або всіх своїх фінансових ризиків на інших учасників. Цей метод може мати різні форми, такі як укладання страхових полісів у страхових компаній, укладання контрактів або лізингових угод, передача підприємствам з великим рівнем ризику, або передача ризику фізичним особам, які починають підприємницьку діяльність, і підприємство регулярно отримує оплату за використання цих

Метод самострахування ризиків передбачає створення спеціального фонду компенсації, який заздалегідь виділяється для відшкодування можливих майбутніх збитків. Цей підхід може включати утворення резервів для покриття довгострокових зобов'язань із високим рівнем ризику або для компенсації можливого знецінення активів [35], контрактів або орендних угод [20].

В процесі управління фінансами підприємства раннє фінансове попередження виступає ключовим елементом і складовою частиною. Однак багато підприємств в Україні, незважаючи на визнану важливість аналізу фінансового раннього попередження, стикаються з недостатньою стандартизацією процесу цієї роботи.

Отже, система раннього попередження та реагування – це спеціальна інформаційна структура, яка сповіщає керівництво щодо можливих загроз і ризиків для підприємства, а також вказує на можливості для підвищення результативності фінансово-господарської діяльності. У процесі управління фінансами підприємства раннє фінансове попередження залишається ключовим. Проте багато підприємств в Україні розуміють важливість аналізу фінансового раннього попередження, але процес цієї роботи є недостатньо стандартизованим.

РОЗДІЛ 2

ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ»

2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут»

ПрАТ «Харківенергозбут» було створено 07.06.2018 року та розпочало фактично діяльність в кінці 2018 року. Основний вид діяльності за КВЕД: 35.14 Торгівля електроенергією.

Метою діяльності ПрАТ «Харківенергозбут» є одержання прибутку на основі здійснення виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності, в порядку та за умов, визначених чинним законодавством і Статутом підприємства, та наступний його розподіл між фондами товариства та акціонерами товариства.

Основні види діяльності ПрАТ «Харківенергозбут» наведено на в дод.А

Підприємство здійснює постачання електричної енергії побутовим споживачам, у тому числі бюджетним установам, на підставі діючої ліцензії на провадження господарської діяльності з постачання електричної енергії споживачу згідно з постановою НКРЕКП від 11.08.2021 р. № 1302. Також ПрАТ «Харківенергозбут» здійснює продаж будь-яких обсягів електричної енергії електропостачальникам за двосторонніми договорами на вигідних умовах за конкурентними цінами.

Діяльність ПрАТ «Харківенергозбут» орієнтована на постачання електроенергії споживачам, обслуговування споживачів з питань вартості електроенергії, умов оплати, коректності нарахувань і розрахунків за спожиту електроенергію спираючись на показники лічильників та надання додаткових послуг (наприклад, консультації з питань енергоефективності).

Наведемо загальну структуру управління ПрАТ «Харківенергозбут» (рис.2.1).

Рисунок 2.1– Організаційна структура ПрАТ «Харківенергозбут»

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Директор товариства займається розробленням рекомендацій щодо вдосконалення прогностичної, аналітичної, планової, фінансової, економічної діяльності. Здійснює управління всіма видами діяльності підприємства.

Відділ якості очолює директор з якості, у його підпорядкуванні працюють менеджер з управління якістю, служба технічного контролю, лабораторії, навчальний центр.

Фінансовому директору підпорядковується фінансовий відділ ПрАТ «Харківенергозбут». Співробітники фінансово-економічного відділу займаються розробкою тарифів, розраховують витрати на доходи підприємства, складають фінансову та бухгалтерську звітність. Бухгалтер веде всю фінансову діяльність фірми, здійснює бухгалтерський облік, надає щоквартальні звіти про діяльність підприємства директору.

Динаміка фінансових результатів ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках на рис.2.2.

Як бачимо, доходи компанії за 5 років зросли на 8 286 008 тис.грн., однак, враховуючи, що в 2018 році компанія фактично працювала кілька місяців, більш показовим є зростання доходів з 2019 по 2022 рік на 1 462 159 тис.грн. (21,43%).

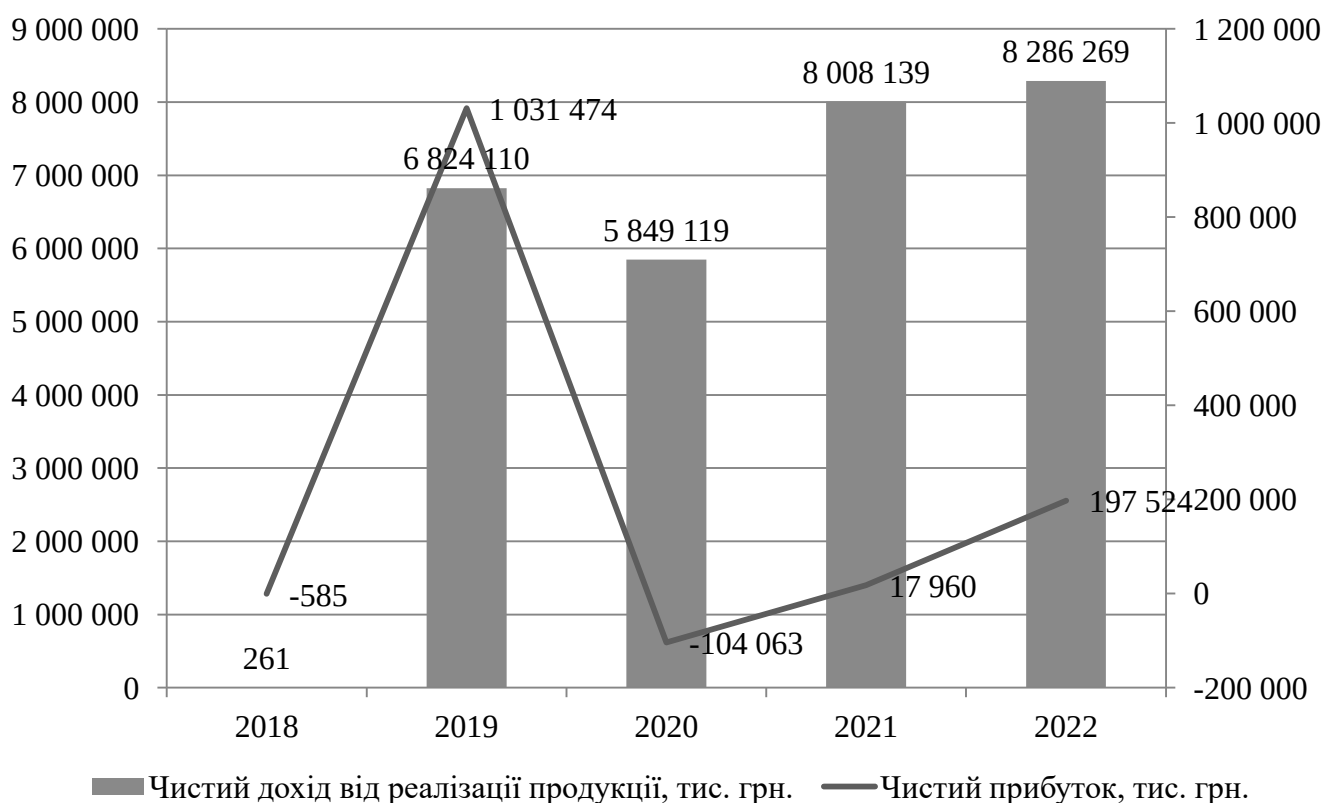

Рисунок 2.2 – Динаміка фінансових результатів ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, тис.грн.

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Зростання відбулось за рахунок збільшення кількості споживачів електроенергії та підвищення тарифів. В 2018 році компанія не встигла вийти на прибутковий рівень, а в 2019 році мала найбільший обсяг чистого прибутку – 1 031 474 тис.грн, проте в 2020 році компанія працювала збитково, однак її чистий прибуток в 2021-2022 роках зростав (в 2021 році на 117,26% та в 2022 році на 999,8%) та склав 197 524 тис.грн. в 2022 році.

Розглянемо показники ефективності використання основних засобів ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках (табл.2.1). Фондовіддача – це фінансовий показник, який вимірює ефективність обороту товарів або запасів підприємства. Він показує, скільки разів за певний період часу запаси підприємства повністю оберталися. Фондовіддача за років зросла на 185,79 та склала 185,85. Фондомісткість знизилась за 5 років та склала 0,01. Фондоозброєність зменшилась в 2019 році, однак, 2018 рік не є показовим, а з 2019 по 2022 рік фондоозброєність виросла 26,71 тис.грн. до 88,82 тис.грн.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників ефективності використання основних засобів ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення, 2022/2018 р.р.
Фондовіддача	0,05	491,31	266,78	234,97	185,85	185,79
Фондомісткість	18,53	0,00	0,00	0,00	0,01	-18,52
Фондоозброєність	2418,00	26,71	39,43	68,03	88,82	-2 329,18
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,21	0,20	0,28	0,26	0,39	0,17
Коефіцієнт оновлення основних фондів	0,21	0,10	0,14	0,10	0,18	-0,04
Рентабельність основних засобів	-6,75	5395,59	-420,75	41,35	431,80	438,56
Абсолютна сума прибутку на одну гривню основних засобів	-0,12	74,26	-4,75	0,53	4,43	4,55

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Високий рівень фондоозброєності свідчить про ефективне управління основними засобами та постійне їх оновлення. Коефіцієнт зносу основних засобів - це показник, який вказує на те, як швидко основні засоби підприємства зношуються або витрачають свою вартість протягом певного періоду часу. Коефіцієнт зносу основних засобів виріс 0,21 до 0,39. Коефіцієнт оновлення основних фондів зменшився 0,21 до 0,18. Рентабельність основних засобів – це фінансовий показник, який вимірює ефективність використання активів підприємства для генерації прибутку. Рентабельність основних засобів склав в 2022 році 431,8%. Абсолютна сума прибутку на одну гривню основних засобів - це показник, який вимірює ефективність генерації прибутку від вкладених в основні засоби коштів. Цей показник дозволяє оцінити, скільки прибутку припадає на одну гривню вартості основних засобів підприємства. Абсолютна сума прибутку на одну гривню основних засобів виріс за 5 років та склав 4,43 грн, однак найвищим був в 2019 році 4,26 грн. Отже, підприємство достатньо ефективно управляло своїми основними фондами.

Проаналізуємо показник витрат на одну гривню наданих послуг в 2018-2022 роках (рис.2.3).

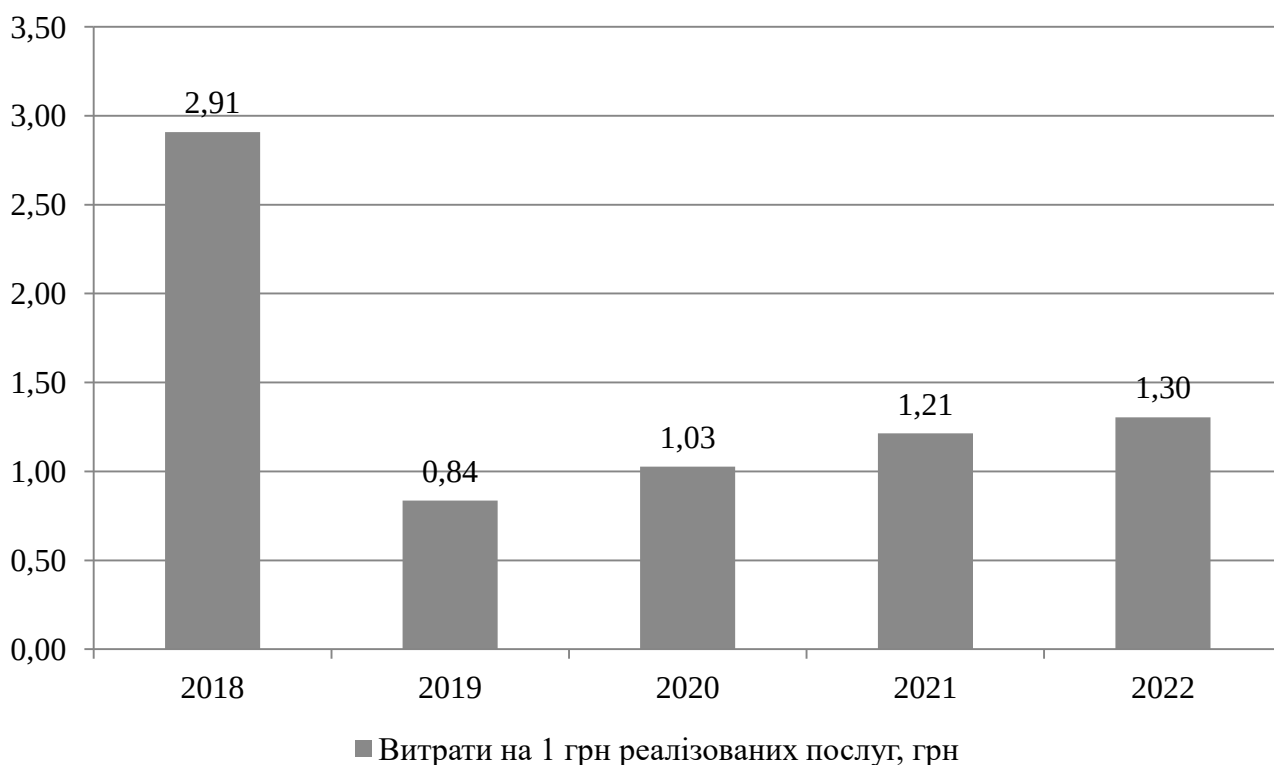

Рисунок 2.3 – Динаміка витрат на одну гривню реалізованих послуг ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, грн.

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

У компанії завищений рівень витрат на 1 гривню реалізованих послуг, який був найвищим в 2018 році 2,91 грн., а потім зменшився до 0,84 грн. та щорічно зростав і склав 1,3 грн. Однак, такі витрати компенсуються за рахунок інших операційних доходів.

Розглянемо показники ефективності управління персоналом в ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка показників ефективності управління персоналом в ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

№	Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
							«+, -»	%
1	Чисельність персоналу, осіб	2	520	556	501	502	500	25 000,00
2	Фонд оплати праці, тис.грн.	36	82 779	108 764	109 956	81 185	81 149	225 413,89
3	Середньомісячна ЗП, грн	9 000	13 266	16 302	18 289	13 477	4 477	49,74
4	Продуктивність праці, тис.грн/особа	783	13 123	10 520	15 984	16 507	15 724	2 008,11

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Як бачимо, в 2018 році на підприємстві працювало всього 2 особи, в 2019 році штат було збільшено до 520 осіб, а в 2020 році до 556 осіб. Однак, в 2021 році кількість персоналу зменшилась до 501 працівника. Рівень оплати праці персоналу ПрАТ «Харківенергозбут» зростав з 9000 грн. в 2018 році до 18289 в 2021 році, а в 2022 році зменшився до 13477 грн., так як підприємство скоротило обсяг премій через погіршення умов ведення бізнесу через війну в країні та значні руйнування обладнання підприємства. Продуктивність праці за 5 років виросла на 15724 тис.грн., але оскільки 2018 рік не був повноцінно робочим, то порівняємо зростання продуктивності праці з 2019 року до 2022 року на 25,78% та в 2022 році продуктивність праці становила 16507 тис.грн.

Проаналізуємо показники ділової активності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках (рис.2.4).

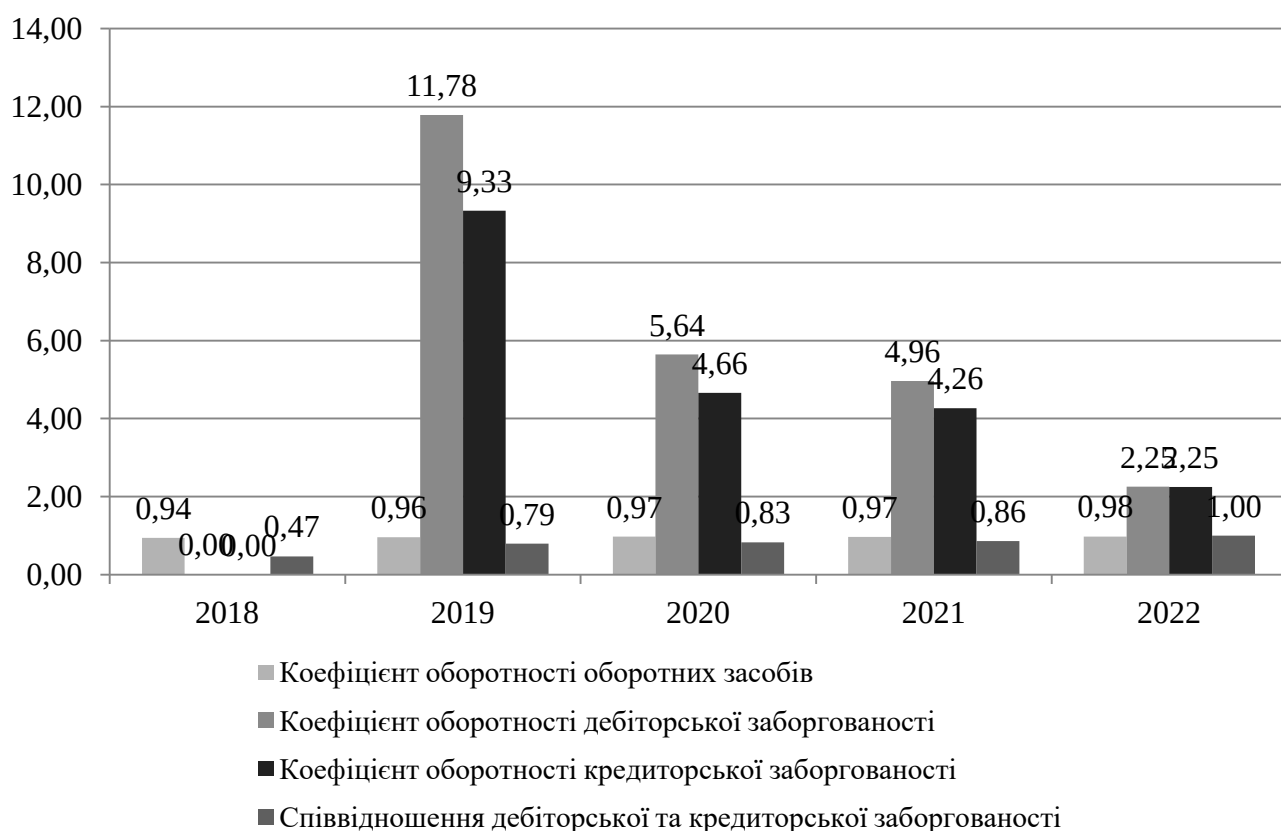

Рисунок 2.4 – Динаміка показників ділової активності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Коефіцієнт оборотності капіталу вказує на обсяг прибутку, який генерується на кожен один гривню власного капіталу, за 5 років показник виріс з 0,94 до 0,98. Зростання показника є позитивним. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів є ключовим фінансовим показником, який визначає, наскільки ефективно підприємство використовує свої оборотні активи для генерації продажів чи доходу. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів з 2019 по 2022 рік зменшився з 11,78 до 2,25, тож ефективність використання оборотного капіталу знизилась. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - це фінансовий показник, який вимірює швидкість обертання дебіторських (клієнтських) заборгованостей підприємства. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зменшився за період з 2019 по 2022 рік з 11,78 до 2,25, тож знизилась швидкість оплати дебіторами своєї заборгованості. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості вимірює швидкість обороту заборгованості перед постачальниками.

Цей показник вказує на те, як швидко підприємство здатне оплатити свої зобов'язання перед кредиторами або постачальниками. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився за період з 2019 по 2022 рік з 9,33 до 2,25, тож і підприємство стало повільніше оплачувати свої борги перед постачальниками. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості виросло з 0,47 до 1. Отже, за 5 років ПрАТ «Харківенергозбут» погіршило свою ділову активність.

Проаналізуємо показники рентабельності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2019-2022 роках на рис.2.5.

Рентабельність продаж найвищою була в 2019 році – 15,12% та зменшилась до 2,38% в 2022 році. Рентабельність продукції знизилась з 18,06% в 2018 році до 1,83% в 2022 році. Рентабельність активів найвищою була в 2019 році та зменшилась до 4,43% в 2022 році. Отже, підприємство мало найвищий рівень рентабельності в 2019 році, а станом на 2022 рік рівень рентабельності низький.

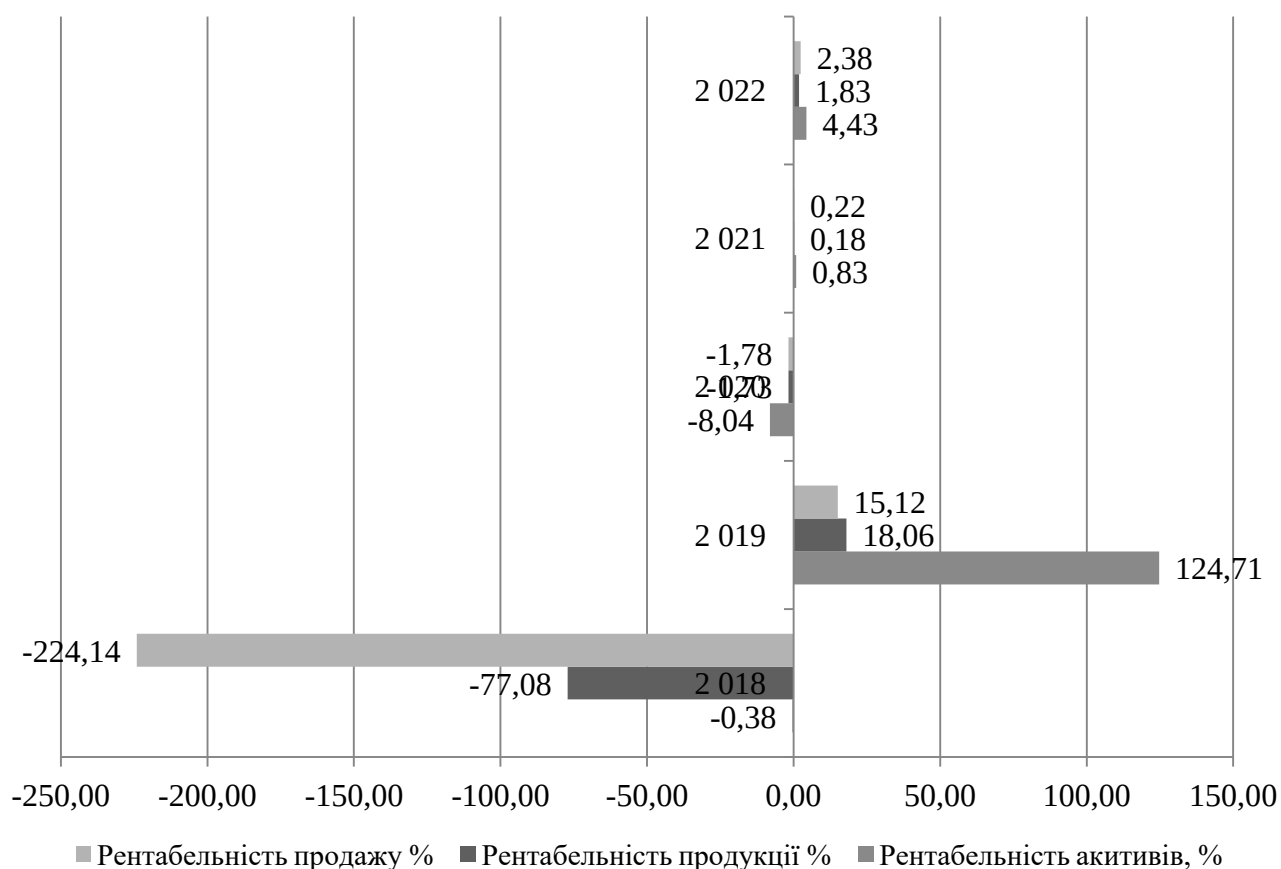

Рисунок 2.5 – Динаміка показників рентабельності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, %

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Було проведено аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут» та виявлено, що доходи компанії за 5 років зросли на 8 286 008 тис.грн., чистий прибуток також зростав та склав 197 524 тис.грн. в 2022 році. В 2018-2022 роках підприємство достатньо ефективно управляло своїми основними фондами. Рівень витрат на одну гривню реалізованих послуг за 5 років зменшився з 2,91 грн. до 1,3 грн. Продуктивність праці з 2019 року до 2022 року зросла на 25,78% та в 2022 році. За 5 років ПрАТ «Харківенергозбут» погіршило свою ділову активність та мало найвищий рівень рентабельності в 2019 році, а станом на 2022 рік рівень рентабельності низький. Тож, відносно 2019 року компанія погіршила свій фінансовий стан.

2.2. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності

Проведемо оцінку фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках. Для цього спочатку проаналізуємо ліквідність балансу підприємства в 2018-2022 роках в табл.2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка показників ліквідності балансу в ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

Показники	На 31.12.2018	На 31.12.2019	На 31.12.2020	На 31.12.2021	На 31.12.2022
1. Найбільш ліквідні активи А1, тис.грн. (р. 1160 + р. 1165)	60 991	160 418	89 452	153 870	74 376
2. Середньоліквідні активи А2, тис.грн. (р. 1115 +...+ р. 1155+1180+...+р.1190)	140 776	793 268	1 261 324	2 080 634	4 358 808
3. Активи повільної реалізації, А3, тис.грн. (р.1100+р.1110+р.1170)	3 171	1 803	618	1 205	2 309
4. Активи, що важко реалізуються А4, тис.грн. (р.1095)	8 799	32 037	32 553	69 599	98 200
5. Найбільш термінові зобов'язання П1, тис.грн. (р.1610+...р.1650)	128 015	731 057	1 254 094	1 877 833	3 686 418
6. Короткострокові пасиви П2, тис.грн. (р.1695 – П1)	12 777	48 049	110 099	328 579	655 872
7. Довгострокові кредити і позики П3, тис.грн. (р.1595)	0	10 959	7 493	9 734	375
8. Постійні пасиви, П4, тис.грн. (р.1495)	11 954	37 043	-77 191	-64 708	116 652
А1 – П1	-67 024	-570 639	-1 164 642	-1 723 963	-3 612 042
А2 – П2	127 999	745 219	1 151 225	1 752 055	3 702 936
А3 – П3	3 171	-9 156	-6 875	-8 529	1 934
П4 – А4	-3 155	-5 006	109 744	134 307	-18 452

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Співвідношення активів та пасивів балансу в 2018 році було наступним:

$A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$

Тож в 2018 році баланс підприємства не був абсолютно ліквідним.

Станом на кінець 2022 року співвідношення активів та пасивів балансу було наступним:

$A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$

Отже, оскільки в період за 5 років співвідношення активів та пасивів не покращилось, баланс підприємства не був абсолютно ліквідним.

Проведемо оцінку відносних показників ліквідності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках на рис.2.6.

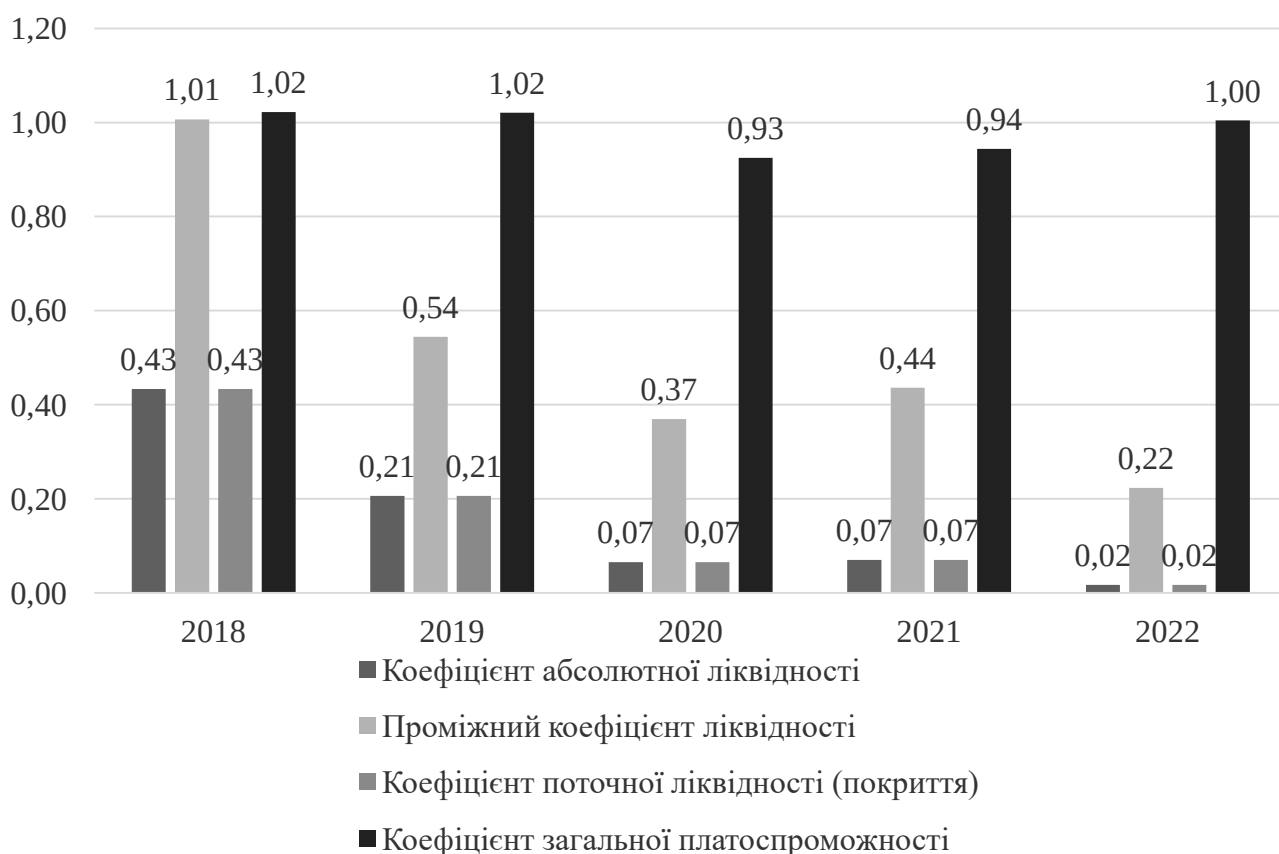

Рисунок 2.6 – Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, %

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Коефіцієнт абсолютної ліквідності вимірює здатність підприємства виплатити свої поточні зобов'язання, використовуючи найбільш ліквідні активи. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився за 5 років на 0,42 та склав 0,02, що

менше нормального значення (0,2 та вище). Проміжний коефіцієнт ліквідності враховує більш широкий спектр ліквідних активів порівняно з коефіцієнтом абсолютної ліквідності (грошові кошти та їх еквіваленти, інші оборотні активи, запаси та дебіторську заборгованість). Проміжний коефіцієнт ліквідності зменшився на 0,78 та склав 0,22, що менше нормального значення (0,6-0,8). Коефіцієнт поточної ліквідності є одним із ключових показників, що вимірює ліквідність підприємства та його здатність покрити короткострокові зобов'язання за допомогою ліквідних активів. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) зменшився на 0,42 та склав 0,02, що менше нормального значення (більше 2).

Коефіцієнт загальної платоспроможності зменшився з 1,02 до 1, що є негативною динамікою. Отже, за період 2018-2022 років підприємство знизило свою ліквідність та на кінець 2022 року є неліквідним.

Визначимо тип фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках в табл.2.4.

Таблиця 2.4 – Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, тис.грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6
1. Власні оборотні кошти (ВОК), тис.грн.	3 155	5 006	-109 744	-134 307	18 452
2. Власні оборотні та довгострокові позикові кошти (ВДК), тис.грн.	3 155	15 965	-102 251	-124 573	18 827
3. Загальна сума коштів для формування запасів (ЗК), тис.грн.	143 947	795 071	1 261 942	2 081 839	4 361 117
4. Запаси (З), тис.грн.	3 171	1 803	618	1 205	2 309
5. Дефіцит/надлишок власних оборотних коштів для формування запасів (ΔВОК), тис.грн.	-16	3 203	-110 362	-135 512	16 143
6. Дефіцит/надлишок власних оборотних та довгострокових позикових коштів для формування запасів (ΔВДК), тис.грн.	-16	14 162	-102 869	-125 778	16 518

7. Дефіцит/надлишок загальної суми коштів для формування запасів (ΔЗК), тис.грн.	140 776	793 268	1 261 324	2 080 634	4 358 808
--	---------	---------	-----------	-----------	-----------

Продовження табл.2.4

1	2	3	4	5	6
8. Тип фінансової стійкості	низька фінансова стійкість	абсолютна фінансова стійкість	не стійке	не стійке	абсолютна фінансова стійкість

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Отже, тип фінансової стійкості був різним в 2018-2022 роках, абсолютну фінансову стійкість за даним критерієм компанія мала в 2019 та 2022 роках, а в 2020-2021 роках знаходилась в нестійкому фінансовому стані.

Оцінку показників фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут» в 2019-2022 роках наведемо в табл.2.5

Таблиця 2.5 – Динаміка показників фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

	Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення, 2022/2018 р.р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Коефіцієнт автономії	7,83	4,48	-5,96	-3,01	2,62	-5,21
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,08	0,06	-0,05	-0,03	0,03	-0,05
3	Коефіцієнт маневрування власним капіталом	0,26	0,14	1,42	2,08	0,16	-0,11
4	Коефіцієнт заборгованості	0,92	0,96	1,06	1,03	0,97	0,05
5	Коефіцієнт фінансового левериджу	11,78	21,33	-17,77	-34,25	37,23	25,45
6	Коефіцієнт інвестування	1,36	1,16	-2,37	-0,93	1,19	-0,17
7	Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	0,00	0,23	-0,11	-0,18	0,003	0,003
8	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,74	0,86	-0,42	-1,08	0,84	0,11

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Коефіцієнт автономії ідентифікує ступінь фінансової незалежності підприємства та його здатність використовувати внутрішні ресурси для фінансування своєї діяльності, він показує, яку частку власні кошти становлять у

загальних ресурсах підприємства. Коефіцієнт автономії за 5 років зменшився на 5,21 та склав 2,62. Показник відповідає нормативному значенню, що свідчить про платоспроможність підприємства. Коефіцієнт фінансової стійкості є фінансовим показником, який відображає ступінь стійкості фінансового стану підприємства та його здатність витримувати фінансові труднощі. Цей показник дозволяє визначити, наскільки підприємство може витримати втрати та зберегти свою фінансову стабільність. Коефіцієнт фінансової стійкості зменшився з 0,08 в 2018 році до 0,03 в 2022 році, що нижче рекомендованого рівня (0,67-1,5). Коефіцієнт маневрування власним капіталом відображає ефективність використання власних коштів підприємства для генерації прибутку. Коефіцієнт маневрування власним капіталом зменшився з 0,26 до 0,16 в 2022 році, що вказує на зниження платоспроможності. Коефіцієнт заборгованості показує ступінь фінансової заборгованості підприємства відносно його загальних активів. Коефіцієнт заборгованості виріс з 0,92 до 0,97, тобто підприємство на 97% фінансується за рахунок залучених коштів. Коефіцієнт фінансового левериджу вказує на те, наскільки підприємство використовує фінансовий заставний капітал (заборгованість) у порівнянні з його власним капіталом. Коефіцієнт фінансового левериджу виріс на 25,45% та склав 37,23% в 2022 році, що більше 25%, отже, показник не відповідає нормативному значенню та має негативну динаміку до зниження платоспроможності та фінансової стійкості. Коефіцієнт інвестування зменшився за 5 років на 0,17 та склав 1,19. Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу показує, яку частку активів підприємства фінансують засоби, залучені на довгий термін. Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу в 2022 році склав 0,003, тож частка дуже незначна. Коефіцієнт співвідношення необоротних активів до власних коштів визначає відношення між необоротними активами (які включають, наприклад, обладнання, нерухомість) та власним капіталом підприємства. Цей показник показує наскільки підприємство фінансує свою довгострокову активність власними коштами порівняно з зовнішніми джерелами фінансування. Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів виріс з 0,74 до 0,84, тобто фінансова стійкість підприємства покращилась. Отже, в 2018-

2022 роках більшість динаміка більшості показників вказує на зниження платоспроможності та фінансової стійкості, окрім того, частина показників свідчить про нормальну фінансову стійкість та платоспроможність, а частина про низьку фінансову стійкість та платоспроможність, тож можна зробити висновки, що підприємство має незадовільний рівень фінансової стійкості та платоспроможності зважаючи на їх негативну динаміку.

Проаналізуємо показники платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках в табл.2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка показників платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
						Абс.	Відн.
1. Власні оборотні кошти, тис.грн	3 155	5 006	-109 744	-134 307	18 452	15 297	484,85
2. Чисті оборотні кошти (робочий капітал), тис.грн	3 155	15 965	-102 251	-124 573	18 827	15 672	496,70
3. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,02	0,01	-0,09	-0,06	0,004	-0,02	

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Власні оборотні кошти включають в себе грошові кошти, наявність на рахунках, інші поточні активи, які можуть бути легко конвертовані в гроші, та зобов'язання, які пов'язані з цими активами. Ці кошти використовуються для забезпечення оборотності підприємства, оплати поточних зобов'язань, закупівлі запасів і подальшого здійснення операційної діяльності. Власні оборотні кошти за 5 років зросли на 484,85% та склали 15 297 тис.грн., що є позитивною динамікою. Чисті оборотні кошти - це показник, який визначає різницю між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями підприємства. Це вказує на те, яка частина короткострокових активів фінансується власними засобами підприємства. Чисті оборотні кошти вирости за 5 років на 15672 тис.грн. та склали 15 297 тис.грн., що є позитивною динамікою. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами показує на здатність підприємства використовувати власні кошти для вирішення поточних фінансових зобов'язань. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами зменшився з 0,02 до

0,004 та менше рекомендованого рівня (0,6-0,8), тож рівень платоспроможності низький. Отже, рівень платоспроможності підприємства в 2018-2022 роках був низьким.

Побудуємо п'ятифакторну модель Дюпон для показника рентабельності власного капіталу (ROE) ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках в табл.2.7.

Таблиця 2.7 – П'ятифакторна модель Дюпон показника рентабельності власного капіталу (ROE) ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

роки	Активи	ВК	Доходи	Асер	Операційний прибуток	ROE	Відхилення	Вплив факторів
2018	152 746	11 954	261	152 746	-585	-0,049		
	827 108	11 954	261	152 746	-585	-0,265	-0,216	вплив активів
	827 108	37 043	261	152 746	-585	-0,086	0,179	вплив ВК
	827 108	37 043	6 824 110	152 746	-585	-0,086	0,000	вплив доходів
	827 108	37 043	6 824 110	489 927	-585	-0,027	0,059	вплив А сер
2019	827 108	37 043	6 824 110	489 927	1 041 347	47,459	47,486	вплив операційного прибутку
	1 294 495	37 043	6 824 110	489 927	1 041 347	74,278	26,819	вплив активів
	1 294 495	-77 191	6 824 110	489 927	1 041 347	-35,645	-109,923	вплив ВК
	1 294 495	-77 191	5 849 119	489 927	1 041 347	-35,645	0,000	вплив доходів
	1 294 495	-77 191	5 849 119	1 060 802	1 041 347	-16,462	19,182	вплив А сер
2020	1 294 495	-77 191	5 849 119	1 060 802	-89 024	1,407	17,870	вплив операційного прибутку
	2 151 438	-77 191	5 849 119	1 060 802	-89 024	2,339	0,932	вплив активів
	2 151 438	-64 708	5 849 119	1 060 802	-89 024	2,790	0,451	вплив ВК
	2 151 438	-64 708	8 008 139	1 060 802	-89 024	2,790	0,000	вплив доходів
	2 151 438	-64 708	8 008 139	1 722 967	-89 024	1,718	-1,072	вплив А сер
2021	2 151 438	-64 708	8 008 139	1 722 967	25 950	-0,501	-2,219	вплив операційного прибутку
	4 459 317	-64 708	8 008 139	1 722 967	25 950	-1,038	-0,537	вплив активів
	4 459 317	116 652	8 008 139	1 722 967	25 950	0,576	1,614	вплив ВК
	4 459 317	116 652	8 286 269	1 722 967	25 950	0,576	0,000	вплив доходів
	4 459 317	116 652	8 286 269	3 305 378	25 950	0,300	-0,276	вплив А сер
2022	4 459 317	116 652	8 286 269	3 305 378	219 916	2,543	2,243	вплив операційного прибутку
							2,592	сукупний вплив

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

В 2019 році ROE збільшився на 0,022 під впливом таких факторів зростання вартості власного капіталу та операційного прибутку. В 2021 році ROE зменшився на 16,436 під впливом зменшення вартості власного капіталу. В 2021 році ROE збільшився на 0,932 під впливом збільшення суми активів, на 0,451 під впливом зростання вартості власного капіталу, зменшився на 1,072 під впливом зменшення середньої вартості активів та 2,219 під впливом зменшення операційного прибутку. В 2022 році ROE виріс на 1,614 під впливом зростання вартості власного капіталу, на 2,243 під впливом зростання операційного прибутку та зменшився на 0,537 під впливом зменшення збільшення суми, на 0,276 під впливом зменшення середньої вартості активів. Отже, відбулось зростання показника ROE, а сукупний вплив факторів склав 2,592, найбільше на підприємство впливав операційний прибуток.

Отже, проведене дослідження фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках показало, що баланс підприємства не був абсолютно ліквідним, за 5 років підприємство знизило свою ліквідність та на кінець 2022 року є неліквідним, а в 2020-2021 роках знаходилось в нестійкому фінансовому стані, підприємство має незадовільний рівень фінансової стійкості та платоспроможності зважаючи на їх негативну динаміку. На формування показника ROE найбільший вплив мали вартість активів та операційний прибуток, а тому буде доцільно для зміцнення фінансової стійкості збільшувати операційний прибуток та обсяг власного капіталу підприємства.

2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Для оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» використаємо різні методики та порівняємо отримані результати для формування об'єктивних висновків.

Проведемо діагностику ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за допомогою моделей Матвійчука А.В. та Терещенка О.О., які були описані у розділі 1. Вхідні дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Терещенка О.О. у період з 2018 по 2022 роки подано в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Вихідні дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Терещенка О.О. в 2018-2022 р.р.

Компоненти моделі	2018	2019	2020	2021	2022
x1	0,00	1,31	-0,08	0,01	0,05
x2	1,08	1,05	0,94	0,97	1,03
x3	0,00	1,25	-0,08	0,01	0,04
x4	-2,24	0,15	-0,02	0,00	0,02
x5	12,15	0,00	0,00	0,00	0,00
x6	0,00	8,25	4,52	3,72	1,86

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Проведемо розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Терещенка О.О. по рокам:

$$Z_{2018}=1,5*0,00+0,08*1,08+10*0,00+5*(-2,24)+0,3*12,15+0,1*0,00=-7,52$$

В 2018 році існувала висока загроза банкрутства.

$$Z_{2019}=1,5*1,31+0,08*1,05+10*1,25+5*0,15+0,3*0,00+0,1*8,25=16,09$$

В 2019 році банкрутства не загрожувало

$$Z_{2020}=1,5*(-0,08)+0,08*0,94+10*(-0,08)+5*(-0,02)+0,3*0,00+0,1*4,52=-0,48$$

В 2020 році існувала висока загроза банкрутства.

$$Z_{2021}=1,5*0,01+0,08*0,97+10*0,01+5*0,00+0,3*0,00+0,1*3,72=0,56$$

В 2021 році фінансова стійкість підприємства була порушена.

$$Z_{2022}=1,5*0,05+0,08*1,03+10*0,04+5*0,02+0,3*0,00+0,1*1,86=0,9$$

В 2021 році фінансова стійкість підприємства була порушена.

Отже, за даною моделлю Терещенка О.О. підприємству в 18 та 2020 роках загрожувало банкрутство, а в 2021-2022 роках існував високий ризик ймовірності банкрутства.

Вихідні дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Матвійчука А.В. в 2018-2022 р.р. наведено в табл.2.8.

Таблиця 2.8 – Дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Матвійчука А.В. в 2018-2022 р.р.

Компоненти моделі	2018	2019	2020	2021	2022
x1	16,36	24,82	38,77	29,91	44,41
x2	0,00	8,76	4,29	3,63	1,91
x3	0,02	184,22	-75,77	-123,76	71,03
x4	585,23	0,12	0,22	0,27	0,54
x5	0,02	0,02	-0,08	-0,06	0,00
x6	0,92	0,96	1,06	1,03	0,97
x7	0,08	0,05	-0,06	-0,03	0,03

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Проведемо розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Матвійчука А.В. по рокам:

$$Z_{2018}=0,033*16,36+0,268*0,00+0,045*0,02-0,018*585,23-0,004*0,02-0,015*0,92+0,702*0,08=-9,95$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була висока ймовірність банкрутства.

$$Z_{2019}=0,033*24,82+0,268*8,76+0,045*184,22-0,018*0,12-0,004*0,02-0,015*0,96+0,702*0,05=11,47$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була низька ймовірність банкрутства.

$$Z_{2020}=0,033*38,77+0,268*4,29+0,045*(-75,77)-0,018*0,22-0,004*(-0,08)-0,015*1,06+0,702*(-0,06)=-1,04$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була висока ймовірність банкрутства.

$$Z_{2021}=0,033*29,91+0,268*3,63+0,045*(-123,76)-0,018*0,27-0,004*(-0,06)-$$

$$-0,015*1,03+0,702*(-0,03)=-3,65$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була висока ймовірність банкрутства.

$$Z_{2022}=0,033*44,41+0,268*1,91+0,045*71,03-0,018*0,54-0,004*0,00-0,015*0,97+0,702*0,03=5,17$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була низька ймовірність банкрутства.

Отже, за моделлю Матвійчука А.В. ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018 році та 2020-2021 р.р. мало високу ймовірність банкрутства, а в 2019 році та в 2022 році ймовірність банкрутства стала низькою. Зазначимо, що дана модель, хоча і розроблялась для українських підприємств, але краще відповідає характеристикам банківських установ.

Далі розглянемо ймовірність банкрутства за зарубіжними методиками та порівняємо отримані результати за всіма цими методиками. Вихідні дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Альтмана Е. в 2018-2022 р.р. наведемо в табл.2.9.

Таблиця 2.9 – Дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Альтмана Е. в 2018-2022 р.р.

Компоненти моделі	2018	2019	2020	2021	2022
x1	0,02	0,02	-0,08	-0,06	0,00
x2	0,00	0,04	-0,06	-0,03	0,02
x3	0,00	1,35	-0,12	-0,80	-0,57
x4	0,08	0,05	-0,06	-0,03	0,03
x5	0,00	8,25	4,52	3,72	1,86

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Проведемо розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Альтмана Е. по рокам:

$$Z_{2018}=1,2*0,02+1,4*0,00+3,3*0,00+0,6*0,08+0,999*0,00=0,061$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була дуже висока ймовірність банкрутства.

$$Z_{2019}=1,2*0,02+1,4*0,04+3,3*1,35+0,6*0,05+0,999*8,25=12,8$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була дуже низька ймовірність банкрутства.

$$Z_{2020}=1,2*(-0,08)+1,4*(-0,06)+3,3*(-0,12)+0,6*(-0,03)+0,999*3,72=3,9$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була дуже низька ймовірність банкрутства.

$$Z_{2021}=1,2*(-0,06)+1,4*(-0,03)+3,3*(-0,8)+0,6*(-0,06)+0,999*4,52=0,961$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була дуже висока ймовірність банкрутства.

$$Z_{2022}=1,2*0,00+1,4*0,02+3,3*(-0,57)+0,6*0,03+0,999*1,86=0,047$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства була дуже висока ймовірність банкрутства.

Отже, за моделлю Альтмана Е. у ПрАТ «Харківенергозбут» ймовірність банкрутства була низькою в 2019-2020 роках та високою в 2018 році та в 2021-2022 роках.

Проведемо оцінку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 р.р. за моделлю Спрінгейта Г., вихідні дані наведемо в табл.2.10.

Таблиця 2.10 – Дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Спрінгейта Г. в 2018-2022 р.р.

Компоненти моделі	2018	2019	2020	2021	2022
x1	0,02	0,02	-0,08	-0,06	0,00
x2	0,00	0,04	-0,06	-0,03	0,02
x3	0,00	1,33	-0,07	0,01	0,05
x4	0,00	8,25	4,52	3,72	1,86

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Проведемо розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Спрінгейта Г. по рокам:

$$Z_{2018}=1,03*0,02+3,07*0,00+0,66*0,00+0,4*0,00=0,01$$

В 2018 році підприємство було на межі банкрутства.

$$Z_{2019}=1,03*0,02+3,07*0,04+0,66*1,33+0,4*8,25=4,31$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства був низький рівень ймовірності банкрутства.

$$Z_{2020}=1,03*(-0,08)+3,07*(-0,06)+0,66*(-0,07)+0,4*4,52=1,48$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства був низький рівень ймовірності банкрутства.

$$Z_{2021}=1,03*(-0,06)+3,07*(-0,03)+0,66*0,01+0,4*3,72=1,33$$

Відповідно до отриманого значення в даний період у підприємства був низький рівень ймовірності банкрутства.

$$Z_{2022}=1,03*0,00+3,07*0,02+0,66*0,05+0,4*1,86=0,86$$

В 2022 році підприємство було на межі банкрутства.

Отже, за моделлю Спрінгейта Г. у ПрАТ «Харківенергозбут» найвищим ризик ймовірності банкрутства був в 2018 та в 2022 роках, а в 2019-2021 роках не було ризику ймовірності банкрутства.

Проведемо оцінку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 р.р. за моделлю Таффлера Р., вихідні дані наведемо в табл.2.11.

Таблиця 2.11 – Дані для розрахунку ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Таффлера Р., в 2018-2022 р.р.

Компоненти моделі	2018	2019	2020	2021	2022
x1	0,00	1,33	-0,07	0,01	0,05
x2	0,94	0,96	0,97	0,97	0,98
x3	0,92	0,94	1,05	1,03	0,97
x4	0,00	8,25	4,52	3,72	1,86

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Проведемо розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Таффлера Р. по рокам:

$$Z_{2018}=0,53*0,00 +0,13*0,94+ 0,18*0,92 +0,16*0,00=0,29$$

В звітному році вірогідність банкрутства середня.

$$Z_{2019}=0,53*1,33 +0,13*0,96+ 0,18*0,94 +0,16*8,25=2,32$$

В звітному році вірогідність банкрутства невелика.

$$Z_{2020}=0,53*(-0,07) +0,13*0,97+ 0,18*1,05+0,16*4,52=1,00$$

В звітному році вірогідність банкрутства невелика.

$$Z_{2021}=0,53*0,01 +0,13*0,97+ 0,18*1,03+0,16*3,72=0,91$$

В звітному році вірогідність банкрутства невелика.

$$Z_{2022}=0,53*0,05 +0,13*0,98+ 0,18*0,97 +0,16*1,86=0,63$$

В звітному році вірогідність банкрутства невелика.

Отже, за моделлю Таффлера Р. у ПрАТ «Харківенергозбут» найвищим ризик ймовірності банкрутства був в 2018 році, а в 2019-2022 роках вірогідність банкрутства низька.

Порівняємо отримані результати оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за різними моделями в табл.2.12.

Таблиця 2.12 – Результати оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за 5 моделями в 2018-2022 р.р.

Модель	2018	2019	2020	2021	2022
Матвійчука А.В.	висока	низька	висока	висока	низька
Терещенко О.О.	висока	низька	висока	середня	середня
Альтмана Е.	висока	низька	низька	висока	висока
Спрінгейта Г.	висока	низька	низька	низька	висока
Таффлера Р.	середня	низька	низька	низька	низька
Переважаюча оцінка за всіма методиками	висока	низька	низька	низька	середня

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Отже, відповідно до проведеної оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» можемо зазначити, що ймовірність банкрутства була високою в 2018 році, низькою в 2019-2021 роках та посилилась в 2022 році і має середній рівень загрози.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РАНЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ КРИЗУ НА ПРАТ «ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ»

3.1. Напрямки запровадження удосконаленої системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут»

Швидкі зміни умов довкілля (пандемія Ковід-19, війна в країні, введення воєнного стану), які вимагають високого рівня конкурентоспроможності, становлять одне з ключових викликів для стратегій підприємств енергетичної галузі. В умовах невизначеності, одним з головних завдань є знаходження шляхів адаптації до швидко змінюючогося середовища. Ефективність стратегій організацій визначається їх здатністю адекватно реагувати на зміни та виявляти гнучкість у вирішенні проблем.

Аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут» виявив певні позитивні аспекти, але також підкреслив наявність негативних тенденцій, які можуть привести до кризової ситуації. Один з ключових показників, що перевищує норму, свідчить про неповне дотримання нормального співвідношення між ліквідністю активів та строками погашення зобов'язань. Це може стати причиною для перегляду та коригування стратегій організації, зокрема, у контексті фінансового управління та оптимізації балансової структури.

Впровадження системи раннього виявлення та реагування на фінансову кризу є кроком важливого значення для забезпечення стабільності фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут». Ця система дозволяє вчасно виявляти можливі фінансові проблеми та приймати оперативні заходи для їх вирішення.

Розроблено комплекс заходів для впровадження системи раннього виявлення та реагування на фінансову кризу (рис.3.1).

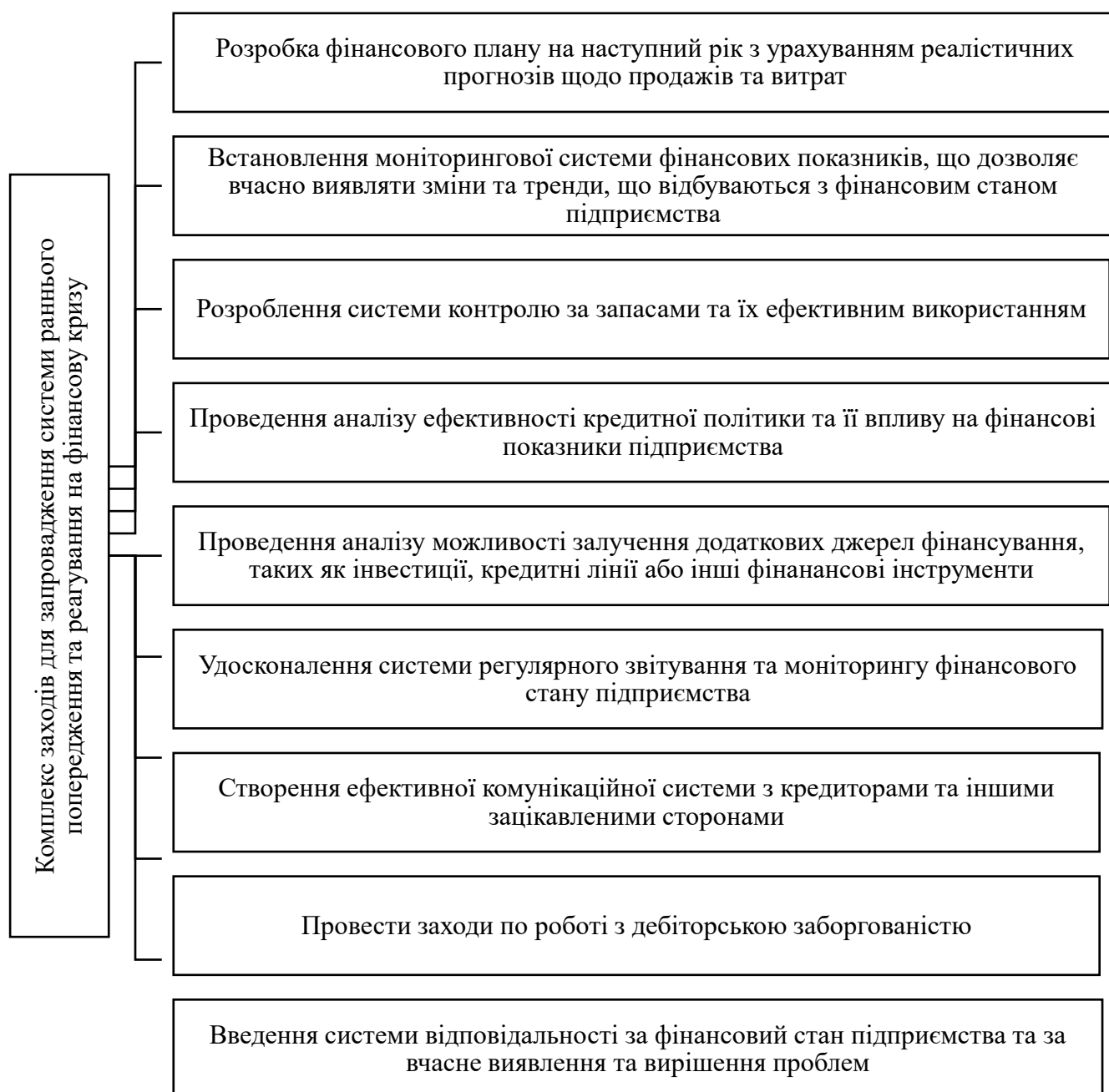

Рисунок 3.1. Заходи для запровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу ПрАТ «Харківенергозбут»

Джерело: розроблено автором

Важливо відзначити, що відповідальність за виконання цих заходів покладено на фінансовий відділ, який має відповідальність за розробку фінансових планів та ведення управлінського обліку на підприємстві.

Процес удосконалення розробки фінансового плану на наступний рік для ПрАТ «Харківенергозбут» може бути розділений на кілька етапів:

1) Збір вихідних даних. На цьому етапі необхідно зібрати всі необхідні дані для визначення показників, які будуть використовуватися у процесі розробки

фінансового плану. Ці дані включають інформацію про продажі, витрати, заборгованості, валютні курси та інші фактори, які можуть впливати на фінансовий план.

2) Прогнозування продажів. Використовуючи інформацію про продажі за попередні роки, дослідження ринку та інші джерела, необхідно прогнозувати обсяги продажів. Також важливо враховувати потенційні зміни на ринку, які можуть вплинути на продажі.

3) Планування витрат. З використанням інформації про витрати за попередні роки, поточні витрати та інші джерела визначається план витрат. Також необхідно урахувати можливі зміни в цінах на сировину, заробітній платі, оренді приміщень та інших витратах.

4) Оцінка фінансових результатів. Розраховуються очікувані рівні прибутку на наступний рік, використовуючи прогнози продажів та витрат. Також важливо враховувати інші фактори, такі як валютні курси та податки.

5) Складання та затвердження плану дій. Розробляється конкретний план дій на наступний рік, який включає заходи для досягнення фінансових цілей. Цей план може включати різні ініціативи, такі як збільшення продажів, зниження витрат, пошук нових ринків збуту, удосконалення процесів виробництва та інше. Також розглядаються можливості для залучення додаткового капіталу чи залучення інвесторів.

Після складання фінансового плану, необхідно провести його перевірку на реалістичність та адекватність. Можна виконати аналіз різних сценаріїв для визначення потенційних ризиків та розгляду можливих стратегій реагування на них. Також може бути корисним провести аналіз чутливості, щоб визначити, які фактори найбільше впливають на фінансові показники та як можуть змінитися результати при їх зміні.

Моніторингова система фінансових показників відіграє ключову роль у фінансовому управлінні компанії. Основна мета цієї системи полягає вчасному виявленні змін і тенденцій у фінансовому стані компанії з метою прийняття ефективних заходів для забезпечення фінансової стабільності.

Пропонуємо використовувати такі ключові показники для контролю та своєчасного виявлення ризиків банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» (рис.3.2).

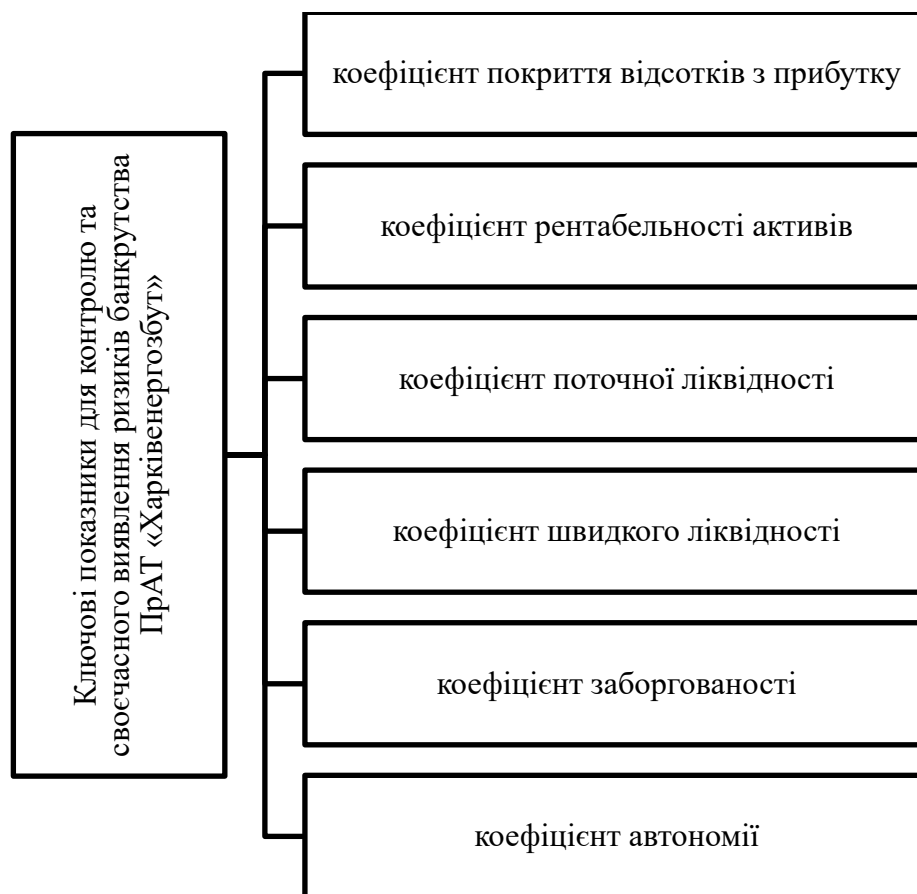

Рисунок 3.2. Ключові показники для контролю та своєчасного виявлення ризиків банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут»

Джерело: розроблено автором

Окрім того, пропонуємо проводити діагностику банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» з використання 5 моделей одночасно (за алгоритмом аналізу, наведеного в 2.3).

Розробка системи контролю за запасами та їх ефективним використанням для ПрАТ «Харківенергозбут» може включати етапи, наведені в тбл.3.1.

Розробка системи управління запасами та їх результативне використання призначені для зниження витрат на запаси, підвищення ефективності їх використання, забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів та зменшення ризиків, пов'язаних з управлінням запасами.

Таблиця 3.1 – Етапи розробки системи контролю за запасами та їх ефективним використанням для ПрАТ «Харківенергозбут»

Етапи	Завдання
Аналіз поточного стану системи управління запасами	- Визначення кількості та складу запасів; - Оцінка ефективності використання запасів; - Визначення рівня сервісу клієнтів; - Визначення поточних проблем та ризиків управління запасами.
Розроблення стратегії управління запасами	- Визначення оптимального рівня запасів; - Визначення методів управління запасами; - Визначення рівня сервісу клієнтів; - Розроблення планів замовлень та закупівель; - Визначення політики управління запасами.
Впровадження системи управління запасами	- Визначення необхідних інструментів для контролю та аналізу запасів; - Впровадження системи планування замовлень та закупівель; - Визначення відповідальних осіб за управління запасами; - Навчання персоналу з питань управління запасами.
Моніторинг та аналіз результатів	- Перевірка відповідності показників фактичним результатам; - Аналіз використання запасів та виявлення проблем; - Внесення необхідних змін та корекцій до стратегії управління запасами; - Планування подальших заходів з управління запасами.

Джерело: розроблено автором

Одержання кредитів, які залучає ПрАТ «Харківенергозбут», обумовлює необхідність розрахунку ефективності цих фінансових запозичень через визначення фінансового левериджу, яке буде наведено в табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Оцінка ефективності залучення кредитів ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6
Власний капітал	11 954	37 043	-77 191	-64 708	116 652
Залучений капітал	140 792	790 065	1 371 686	2 216 146	4 342 665
Вартість активів	152 746	827 108	1 294 495	2 151 438	4 459 317
Операційний прибуток	-585	1 041 347	-89 024	25 950	219 916
Ставка відсотка за позиковим капіталом, %	0,0	24,0	232,7	31,1	449,6

Продовження табл.3.2

1	2	3	4	5	6
Сума відсотків за позиковим капіталом, тис.грн.	0	2 629	17 434	18 551	1 686
Ставка податку на прибуток, %	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0
Прибуток до оподаткування	-585	1 038 718	-97 874	18 955	228 098
Податок на прибуток	0	7 244	6 189	995	30 574
Чистий прибуток, тис. грн.	-585	1 031 474	-104 063	17 960	197 524
Рентабельність власного капіталу, %	-4,9	2784,5	134,8	-27,8	169,3
Ефект фінансового левериджу, %	-3,70%	1782,38%	3490,55%	838,29%	13574,20%

Джерело: розроблено автором

У 2022 році ефективність використання позикових коштів у ПрАТ «Харківенергозбут» зменшилась через збільшення обсягу запозичень. Ефект фінансового левериджу перейшов з позитивного на негативне значення. Одночасно рентабельність власного капіталу компанії за допомогою використання кредитів зросла до 169,3%.

Упродовж 2022 року кожна гривня, вкладена в діяльність ПрАТ «Харківенергозбут», призвела до прибутку до оподаткування та виплати відсотків у розмірі 1,69 грн. Цей показник (ROCE) є ключовим у світовій практиці для оцінки вартості запозиченого капіталу. Зазначена відсоткова ставка, 169,3%, є максимальним показником, при якому залучення кредитів має позитивний вплив на фінансові показники об'єкта дослідження.

Проте, оскільки частка власного капіталу була невеликою протягом останніх 5 років, належне нарощування власного капіталу вважається більш доцільним, ніж залучення нових позик.

Проведемо аналіз можливості залучення додаткових джерел фінансування, таких як інвестиції, кредитні лінії або інші фінансові інструменти, які допоможуть забезпечити стабільність фінансового стану підприємства. Аналіз можливостей залучення додаткових джерел фінансування для ПрАТ «Харківенергозбут» можна

розглядати з різних точок зору, враховуючи складні економічні та політичні умови, що склалися в Україні. Деякі потенційні шляхи залучення фінансування можуть включати наступні:

1. Залучення інвестицій

ПрАТ «Харківенергозбут» може розглядати можливість привертання інвестицій від іноземних інвесторів, які виявляють зацікавленість у фінансуванні проектів у сфері енергетики в Україні. Для цього може знадобитися проведення маркетингової кампанії та презентація потенційним інвесторам переваг та привабливості інвестування в ПрАТ «Харківенергозбут».

Окрім того, ПрАТ «Харківенергозбут» для залучення інвестицій можна взаємодіяти з міжнародними фондами та банками, що може стати джерелом додаткового капіталу для модернізації технічного обладнання та розвитку інфраструктури. Також перспективним є проведення ініціатив для енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії, що залучить інвесторів, зацікавлених у сталому розвитку. Крім того, активна участь у грантових програмах для енергетичних ініціатив та залучення технічних експертів може підвищити інтерес інвесторів. Також, проведення інформаційних кампаній та презентацій, спрямованих на відзначення досягнень компанії та потенціалу для інвестицій, може залучити увагу потенційних інвесторів та стимулювати їхню зацікавленість у співпраці з ПрАТ «Харківенергозбут».

2. Кредитування

ПрАТ «Харківенергозбут» має можливість звернутися до комерційних банків для отримання кредитування. У таких складних економічних умовах, які склалися в Україні, важливо враховувати як ризики, так і можливості повернення кредитів. Додатковим варіантом може бути розглядання отримання кредитів під державні гарантії, що сприятиме зниженню ризиків для банків та надасть доступ до додаткових фінансових ресурсів. Привабливою можливістю може стати програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка надає ПрАТ «Харківенергозбут» можливість залучити додаткові фінансові ресурси.

Проте, враховуючи сучасну воєнну обстановку в Україні, може існувати підвищений ризик для банків у розгляді ПрАТ «Харківенергозбут» як підприємства з підвищеним рівнем небезпеки. З цієї причини ефективне отримання кредиту вимагатиме ретельно підготовленого бізнес-плану, включаючи детальний аналіз ризиків та стратегії зменшення, оцінку фінансової стабільності компанії та представлення всієї необхідної документації.

3. Кредитні лінії

ПрАТ «Харківенергозбут» може розглядати можливість отримання кредитних ліній від своїх постачальників та покупців, що сприятиме доступу до додаткових фінансових ресурсів та допоможе зменшити ризики для компанії.

З метою поліпшення системи регулярного звітування та моніторингу фінансового стану перед керівництвом та зацікавленими сторонами ПрАТ «Харківенергозбут» може вжити наступних заходів:

- встановлення чітких процедур та стандартів звітування для всіх центрів фінансового відділу, зрозумілих та доступних для усіх співробітників, які мають фінансовий облік;
- перегляд існуючих форм звітності та внесення необхідних змін, зокрема, додавання деталізованої інформації про касові операції, витрати, продажі, кредити та інші фінансові параметри;
- встановлення системи контролю за документообігом, яка відстежує всі фінансові операції та надає належну документацію та збереження даних;
- використання інформаційних систем для автоматизованої обробки даних та отримання оперативної інформації про стан фінансів;
- впровадження процедур контролю для запобігання фінансового шахрайства та корупції;
- регулярний моніторинг фінансового стану підприємства та оперативне реагування на можливі проблеми;
- проведення аналізу фінансової звітності та інших джерел для виявлення тенденцій та ризиків;

- забезпечення доступності та своєчасності звітів для керівництва, банків, інвесторів, податкової служби, аудиторів та інших зацікавлених сторін;
- надання навчань та тренінгів співробітникам з управління фінансами, бухгалтерського та податкового обліку для забезпечення високої кваліфікації та компетентності.

Головним завданням для ефективного управління дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Харківенергозбут» є створення інформаційної бази, згрупувавши дебіторів відповідно до їхньої кредитоспроможності. Метою цього заходу є повне виключення заборгованості, яка є безнадійною для стягнення. У процесі розробки такої бази можна використовувати наступні джерела інформації:

- дані про своєчасність платежів;
- інформацію про участь організації в офіційних заходах, судових процесах, арбітражних вирішеннях, а також інші дані, які характеризують контрагентів;
- загальну інформацію, таку як структура компанії, історія, біографії керівників, список банків, що ведуть справи з компанією, а також публікації та відгуки про компанію в пресі.

Однак таку базу слід розробити виключно для стабільних клієнтів ПрАТ «Харківенергозбут». Для зменшення дебіторської заборгованості при визначеній кредитній політиці необхідно повністю виключити ненадійних клієнтів, платоспроможність яких знаходиться на недопустимо низькому рівні.

Для впровадження системи відповідальності за фінансовий стан підприємства потрібно переглянути посадові інструкції працівників фінансового відділу та визначити чіткий перелік штрафів і премій за результатами звітування. Зокрема, за своєчасне подання звітності пропонується встановити премії, а за виявлення суттєвих помилок - штрафи.

Головними напрямками стратегії фінансової безпеки є: забезпечення зростання доходності; забезпечення фінансової стабільності; формування

інвестиційної стратегії; інноваційна фінансова стратегія; антикризова фінансова стратегія.

Основними напрямками стратегії фінансової безпеки є:

1. Забезпечення зростання доходності.
2. Гарантування фінансової стабільності.
3. Розробка інвестиційної стратегії.
4. Впровадження інноваційної фінансової стратегії.
5. Адаптація антикризової фінансової стратегії.

Отже, удосконалення системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут» спрямоване на підвищення фінансової стабільності та ефективного управління ризиками. Впровадження антикризових заходів, розширення системи звітності та співпраця з фінансовими інститутами створюють умови для оперативного виявлення проблем та невідкладного прийняття стратегічних рішень, спрямованих на збереження фінансової стійкості компанії в умовах невизначеності.

3.2. Шляхи покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут»

Оптимізація фінансово-економічної діяльності підприємств передбачає збільшення надходження грошових коштів та зниження витратних грошових потоків. Для покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут» існують такі шляхи:

- оптимізація витрат (за рахунок збільшення обсягів надання послуг, розширення асортименту послуг, економії на певних видах витрат тощо);

- збільшення доходів підприємства (шляхом розширення ринків збуту, проведення рекламної кампанії, покращення рівня сервісу через мотивацію персоналу, підвищення цін на послуги тощо);
- збільшення ефективності роботи з боржниками (управління дебіторською заборгованістю).

Також серед основних заходів для покращення фінансово-економічного стану підприємств слід враховувати не лише збільшення виручки від реалізації, а й зростання обсягів реалізації послуг. З метою збільшення обсягів реалізації, необхідно максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Це можливо досягти за допомогою різних методів, таких як надання знижок, помірне зменшення цін та використання масової реклами.

Однак основним внутрішнім резервом для покращення платоспроможності підприємства є зниження собівартості надання послуг. Ефективним шляхом зниження собівартості є економія на всіх ресурсах, які використовуються в процесі надання послуг.

Проведення заходів з просування послуг ПрАТ «Харківенергозбут» може призвести до збільшення обсягу доходів підприємства на 15%. З метою стимулювання збуту, пропонується активізувати маркетингову діяльність компанії в Інтернеті. Для залучення нових клієнтів важливо, щоб вони стали обізнані про існування компанії, тому пропонується розмістити платну рекламу в пошуковій системі Google, зважаючи на те, що цільова аудиторія - юридичні особи.

З метою поліпшення зручності використання веб-сайту ПрАТ «Харківенергозбут» для клієнтів, рекомендується провести його модернізацію. До розділу «Новини» пропонується додавати власні статті, присвячені маркетинговим дослідженням, зокрема: перевагам перед конкурентами; ціновій політиці компанії.

Також потрібно виправити неробочі посилання на сайті, зокрема, кабінет абонента. Після проведення оптимізації для пошукових систем, яка включає усунення дефектів та покращення функціональності веб-сайту, важливо вживати

маркетингові заходи для привертання потенційних клієнтів на сайт ПрАТ «Харківенергозбут». Очікуваним результатом оптимізації для пошукових систем наведений на рис.3.3.

ПрАТ «Харківенергозбут» має сторінку в соціальній мережі Фейсбук (<https://www.facebook.com/kharkivenergozbut/>). На сторінці 2,6 тисяч читачів. За оцінками читачів (15 відгуків) компанія має рейтинг 4,3 бали з 5 можливих.

Стрімке оновлення та регулярне наповнення сторінки у соціальній мережі Facebook є ключовим елементом для привертання уваги цільової аудиторії до діяльності підприємства та його пропозицій.

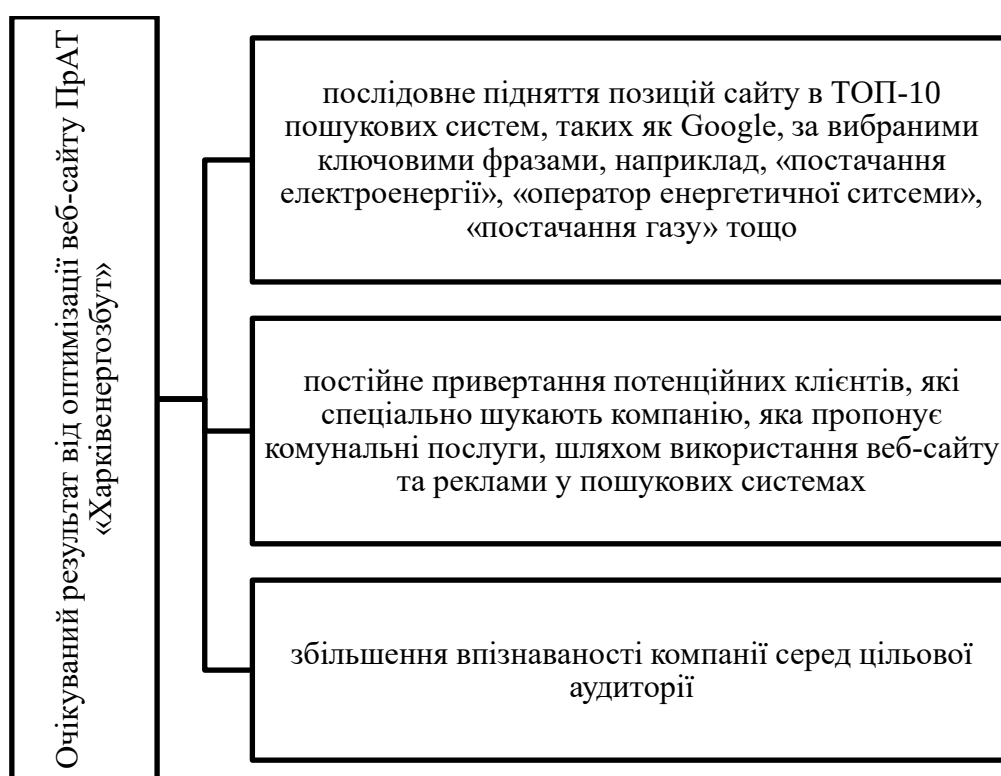

Рисунок 3.3. Очікуваний результат від оптимізації веб-сайту ПрАТ «Харківенергозбут»

Джерело: розроблено автором

З огляду на те, що компанія спеціалізується на обслуговуванні юридичних осіб, належне визначення цільової аудиторії при плануванні рекламних заходів на Facebook стає надзвичайно важливим. Крім того, регулярне оновлення сторінки актуальним контентом є необхідним для підтримання інтересу та взаємодії з аудиторією.

ПрАТ «Харківенергозбут» може користуватися різноманітним контентом для своєї сторінки у Фейсбук, який може включати оголошення про нові послуги, корисні поради з енергозбереження, важливі оголошення для клієнтів та інші матеріали, спрямовані на привертання уваги та взаємодію з аудиторією.

Орієнтовний контент для сторінки в соціальній мережі Фейсбук ПрАТ «Харківенергозбут» наведено в табл.3.3.

Отже, для залучення уваги цільової аудиторії та підвищення видимості сайту компанії в результатах цільового пошуку рекомендується використовувати контекстну рекламу в інтернеті.

Таблиця 3.3 – Орієнтовний контент для сторінки в соціальній мережі Фейсбук ПрАТ «Харківенергозбут»

Дата	Тема публікації	Зміст
1	2	3
01.01.2024	Привітання з Новим Роком!	Вітаємо всіх клієнтів ПрАТ «Харківенергозбут» з початком нового року! Бажаємо вам енергійного та успішного року.
05.01.2024	Знижка на нові рішення для дому	Дізнайтеся про наші нові послуги для дому та отримайте спеціальну знижку при підключенні. Ми працюємо для вашої комфортної енергії.
10.01.2024	Рекомендації з енергозбереження в зимовий період	Ділимося корисними порадами, як зберегти енергію та знизити рахунки в холодні зимові дні.
15.01.2024	Відкриття нового офісу обслуговування в центральному районі	З радістю повідомляємо про відкриття нового офісу обслуговування. Запрошуємо вас завітати та отримати консультацію від наших експертів.
20.01.2024	Інноваційні технології у сфері постачання енергії	Дізнайтеся про використання інноваційних технологій, які дозволяють забезпечити стабільне та якісне постачання енергії.
25.01.2024	Віртуальна екскурсія нашими енергетичними об'єктами	Запрошуємо вас на віртуальну екскурсію нашими енергетичними об'єктами. Погляньте на те, як працює система, що забезпечує електроенергією.
01.02.2024	Проект «Енергозбереження у співпраці з громадою»	Запускаємо новий проект, спрямований на співпрацю з громадою у справі енергозбереження. Приєднуйтеся та долучайте свої ідеї!

05.02.2024	Акція «День енергійних рішень»	У цей день пропонуємо спеціальні умови та знижки для тих, хто вирішить змінити своє життя та скористатися нашими енергоефективними рішеннями.
10.02.2024	Сучасні технології в сфері відновлюваної енергетики	Дізнайтеся, як ми використовуємо сучасні технології для виробництва екологічної та відновлюваної енергії.
15.02.2024	Профіль енергозбереження для бізнесу	Розповідаємо про переваги та можливості наших енергозберігаючих рішень для підприємств та бізнес-клієнтів.

Продовження табл.3.3

1	2	3
20.02.2024	Важливість використання LED-освітлення вдома і на роботі	Рекомендації щодо використання LED-освітлення для зменшення енергоспоживання та поліпшення освітлення в будинках та офісах

Джерело: розроблено автором

З використанням платного просування сайту ПрАТ «Харківенергозбут» через контекстну рекламу очікується отримання таких результатів:

- швидке привертання максимальної цільової аудиторії на веб-сайт ПрАТ «Харківенергозбут»;
- залучення зацікавлених відвідувачів на сайт через контекстну рекламу, оскільки вони переходять за посиланням самі, виявляючи інтерес до послуг компанії і становлячи цільову аудиторію;
- витрати сплачуються за кожен фактичний клік по оголошенню, що означає, що оплата обчислюється лише за реальні переходи на сайт.

Спрогнозуємо бюджет витрат для проведення заходів зі стимулювання збуту на послуги ПрАТ «Харківенергозбут» в табл.3.4.

Таблиця 3.4 – Бюджет витрат на реалізацію заходів з підвищення ефективності маркетингової діяльності ПрАТ «Харківенергозбут»

Стаття витрат	Сума, тис. грн.
Розміщення контекстної реклами	60
Розміщення таргетованої реклами в соціальній мереж Фейсбук	30
Витрати на оптимізацію сайту компанії	20
Всього	110

Джерело: розроблено автором

Отже, для реалізації запропонованих заходів необхідно витратити 110 тис. грн. за рік (активна реклама буде проводитись протягом 6 місяців).

Планується, що розширення клієнтської бази, включаючи населені пункти, призведе до збільшення доходів компанії на 15% у наступному році. Відповідно, передбачається збільшення обсягу надання послуг (та, відповідно, змінних витрат на надання послуг, які складають 42,3% собівартості надання послуг) на 15% за рік.

З метою збільшення доходів підприємства було запропоновано удосконалити просування послуг ПрАТ «Харківенергозбут» через веб-сайт та сторінку в соціальній мережі Фейсбук.

Окрім того, важливо необхідно постійно проводити заходи з підтримки фінансового стану підприємства на високому рівні (рис.3.4).

Рисунок 3.4. Заходи з підтримки фінансового стану підприємства на високому рівні для ПрАТ «Харківенергозбут»

Джерело: розроблено автором

Таким чином, систематичний моніторинг фінансового стану підприємства та оцінка результативності його діяльності, враховуючи виконання запропонованих заходів для забезпечення стабільності і прогнозування ключових показників, сприятиме укріпленню позицій підприємства на ринку та забезпечить позитивні перспективи в його роботі на довгостроковий період.

Також слід вдосконалювати стратегію управління ризиками. Підприємству важливо забезпечити страхування ризиків для запобігання негативному впливу на його розвиток. Оцінка та аналіз ризиків починається з ідентифікації їх причин. Ризик вимірюється як ймовірність виникнення певного рівня збитків. Допустимий рівень ризику можна розглядати як загрозу втрати всього прибутку від підприємницької діяльності загалом або від виконання окремого проекту. Критичним рівнем ризику стає не лише втрата прибутку, а й можливість недоотримання коштів від реалізації, що може призвести до необхідності відшкодування витрат за свій рахунок. Найнебезпечнішим для ПрАТ «Харківенергозбут» є катастрофічний ризик, який може призвести до банкрутства компанії, втрати інвестицій.

Отже, система заходів, спрямованих на підтримку та поліпшення фінансового стану підприємства, повинна включати регулярний моніторинг як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, стимулювання приросту вхідних грошових потоків та зменшення витрат, оптимізацію структури активів, розширення оборотного капіталу, активізацію внутрішніх резервів, покращення співвідношення позикового та власного капіталу, зменшення витрат, підтримку зростання виручки від реалізації, забезпечення зростання власних фінансових ресурсів, модернізацію обладнання, аналіз складових собівартості продукції та розробку стратегій, спрямованих на підтримку та прискорення економічного зростання. Для покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут»

пропонується реалізація заходів з оптимізація витрат; збільшення доходів підприємства; збільшення ефективності роботи з боржниками.

3.3. Економічне обґрунтування запропонованих заходів на ПрАТ «Харківенергозбут»

Для визначення економічної доцільності реалізації запропонованих заходів на ПрАТ «Харківенергозбут» проведемо розрахунок впливу цих заходів на фінансові результати, баланс та показники ліквідності, фінансової стійкості платоспроможності і здійснимо прогнозну оцінку ймовірності банкрутства.

Отже, очікується зростання обсягу надання послуг на 15% за рік. Складемо прогноз фінансових результатів ПрАТ «Харківенергозбут» на рік в табл.3.5.

Таблиця 3.5 – Прогноз фінансового результату ПрАТ «Харківенергозбут» на 2024 рік

Стаття	2022	2024	Відхилення	
			тис.грн.	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	8 286 269	9 529 209	1 242 940	15,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	10 808 898	11 494 723	685 825	6,35
Валовий: прибуток	-2 522 629	-1 965 513	557 116	-22,08
Інші операційні доходи	3 001 795	3 452 064	450 269	15,00
Адміністративні витрати	52 860	52 860	0	0,00
Витрати на збут	199 063	199 173	110	0,06
Інші операційні витрати	7 327	7 327	0	0,00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	219 916	1 227 191	1 007 275	458,03
Інші фінансові доходи	9 868	9 868	0	0,00
Фінансові витрати	1 686	1 686	0	0,00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	228 098	1 235 373	1 007 275	441,60
Витрати (дохід) з податку на прибуток	30 574	222 367	191 793	627,31
Чистий фінансовий результат: прибуток	197 524	1 013 006	815 482	412,85

Джерело: розроблено автором

Отже, очікується зростання доходів підприємства на 1242940 тис.грн. та чистого прибутку підприємства в 2024 році на 815482 тис.грн.

Складемо прогноз балансу на 2024 рік враховуючи проведення роботи зі зниження дебіторської заборгованості, яка дозволить зменшити частку дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги відносно обсягів продаж з 36,34% до 30% за рік, а також зменшити частку кредиторської заборгованості відносно собівартості надання послуг з 31,4% до 27%. Прогноз балансу ПрАТ «Харківенергозбут» на 2024 рік наведемо в дод. Б.

Проаналізуємо вплив запропонованих заходів на ПрАТ «Харківенергозбут» на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства в табл.3.6.

Таблиця 3.6 – Прогноз показників ліквідності балансу в ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році

Показники	На 31.12.2022	Прогноз на 31.12.2024
1. Найбільш ліквідні активи А1, тис.грн. (р. 1160 + р. 1165)	74 376	1 087 382
2. Середньоліквідні активи А2, тис.грн. (р. 1115 +...+ р. 1155+1180+...+р.1190)	4 358 808	5 923 174
3. Активи повільної реалізації, А3, тис.грн. (р.1100+р.1110+р.1170)	2 309	2 655
4. Активи, що важко реалізуються А4, тис.грн. (р.1095)	98 200	98 200
5. Найбільш термінові зобов'язання П1, тис.грн. (р.1610+...р.1650)	3 686 418	4 238 065
6. Короткострокові пасиви П2, тис.грн. (р.1695 – П1)	655 872	655 872
7. Довгострокові кредити і позики П3, тис.грн. (р.1595)	375	375
8. Постійні пасиви, П4, тис.грн. (р.1495)	116 652	1 126 255
А1 – П1	-3 612 042	-3 150 683
А2 – П2	3 702 936	5 267 302
А3 – П3	1 934	2 280
П4 – А4	-18 452	-1 028 055

Джерело: складено автором

Прогнозується, що станом на кінець 2024 року співвідношення активів та пасивів балансу буде таким:

$A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$

Отже, проведення заходів не вплине на ліквідність підприємства.

Складемо прогноз впливу запропонованих заходів на відносні показники ліквідності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році на рис.3.5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зросте з 0,02 до 0,22, тобто підприємство досягне абсолютної ліквідності.

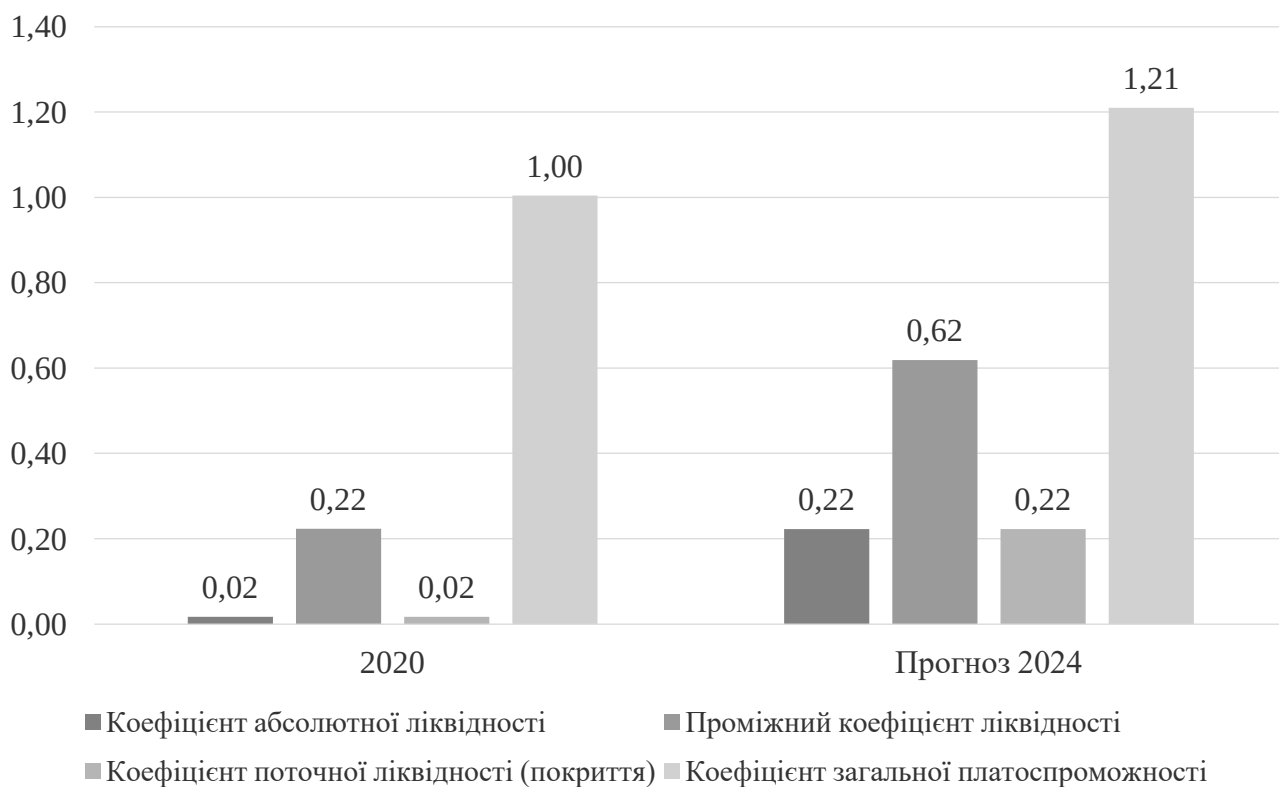

Рисунок 3.5. Прогноз показників ліквідності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, %

Джерело: складено автором

Проміжний коефіцієнт ліквідності зросте з 0,22 до 0,62 (що відповідає нормативному). Коефіцієнт поточної ліквідності зросте з 0,02 до 0,22. Отже, рівень ліквідності підприємства після реалізації запропонованих заходів зросте. Коефіцієнт загальної платоспроможності виросте з 1 до 1,21, що є позитивним.

Визначимо вплив запропонованих заходів на тип фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році в табл.3.7.

Таблиця 3.7 – Прогноз фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках, тис.грн.

Показники	2022	Прогноз 2024
1	2	3
1. Власні оборотні кошти (ВОК), тис.грн.	18 452	1 028 055
2. Власні оборотні та довгострокові позикові кошти (ВДК), тис.грн.	18 827	1 037 789
3. Загальна сума коштів для формування запасів (ЗК), тис.грн.	4 361 117	3 103 409
4. Запаси (З), тис.грн.	2 309	2 655
5. Дефіцит/надлишок власних оборотних коштів для формування запасів (ΔВОК), тис.грн.	16 143	1 025 400

Продовження табл.3.7

1	2	3
6. Дефіцит/надлишок власних оборотних та довгострокових позикових коштів для формування запасів (ΔВДК), тис.грн.	16 518	1 035 134
7. Дефіцит/надлишок загальної суми коштів для формування запасів (ΔЗК), тис.грн.	4 358 808	3 100 754
8. Тип фінансової стійкості	абсолютна фінансова стійкість	абсолютна фінансова стійкість

Джерело: складено автором

Отже, тип фінансової стійкості залишиться абсолютним, тобто дані заходи не мають негативного впливу на фінансовий стан компанії.

Проаналізуємо вплив запропонованих заходів на показники фінансової стійкості ПрАТ «Харківенергозбут» в 2019-2022 роках наведемо в табл.3.8.

Таблиця 3.8 – Прогноз показників фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році

	Показники	2022	2024	Відхилення, 2024 / 2022
1	Коефіцієнт автономії	2,62	18,71	16,09
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,03	0,19	0,16
3	Коефіцієнт маневрування власним капіталом	0,16	0,91	0,75
4	Коефіцієнт заборгованості	0,97	0,81	-0,16
5	Коефіцієнт фінансового левериджу	37,23	4,35	-32,88
6	Коефіцієнт інвестування	1,19	11,47	10,28
7	Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	0,003	0,003	0,00
8	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,84	0,09	-0,75

Джерело: складено автором

Коефіцієнт автономії суттєво зросте в 2024 році. Коефіцієнт фінансової стійкості виросте за рік на 0,16. Коефіцієнт маневрування власним капіталом виросте на 0,75 та складе 0,91. Коефіцієнт заборгованості знизиться з 0,97 до 0,81,

що є позитивним. Коефіцієнт фінансового левериджу знизиться до 4,35%, що дозволить привести значення показника до нормативного. Коефіцієнт інвестування зростає на 1,28. Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу залишиться незначним. Коефіцієнт співвідношення необоротних активів до власних коштів зменшиться до 0,09. Отже, в 2024 році очікується зростання платоспроможності та фінансової стійкості.

Проаналізуємо вплив запропонованих заходів на показники платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році в табл.3.9.

Таблиця 3.9 – Прогноз показників платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році

Показники	2022	2024	Відхилення 2024/2022	
			Абс.	Відн.
1. Власні оборотні кошти, тис.грн	18 452	1 028 055	1 009 603	5 471,51
2. Чисті оборотні кошти (робочий капітал), тис.грн	18 827	1 028 430	1 009 603	5 362,53
3. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,004	0,174	0,169	

Джерело: складено автором

Власні оборотні кошти збільшаться в 2024 році на 1008603 тис.грн. Чисті оборотні кошти зростуть на 1008603 тис.грн. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами зростає на 0,169 та складе 0,174, такий рівень ще не є достатнім, але покращиться. Отже, рівень платоспроможності підприємства після проведення заходів покращиться.

Проаналізуємо вплив зміни фінансових результатів ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році на ймовірність настання банкрутства. Вхідні дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Терещенка О.О. наведемо в табл.3.10.

Таблиця 3.10 – Вихідні дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Терещенка О.О.

Компоненти моделі	2022	2024
x1	0,05	0,25
x2	1,03	1,15
x3	0,04	0,22

x4	0,02	0,11
x5	0,00	0,00
x6	1,86	2,04

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Розрахуємо прогноз ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Терещенка О.О. в 2024 році:

$$Z_{2024}=1,5*0,25+0,08*1,15+10*0,22+5*0,11+0,3*0,00+0,1*2,04=3,37$$

Отже, за даною моделлю в 2024 році ризик ймовірності банкрутства мінімальний.

Вихідні дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Матвійчука А. наведено в табл.3.11.

Таблиця 3.11 – Дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Матвійчука А.В. в 2024 році

Компоненти моделі	2021	2022
1	2	3
x1	44,41	46,53
x2	1,91	2,35
x3	71,03	15,51
x4	0,54	0,49
x5	0,00	0,11
x6	0,97	0,87
x7	0,03	0,15

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Розрахуємо прогноз ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Матвійчука А.В. в 2024 році:

$$Z_{2024}=0,033*46,53+0,268*2,35+0,045*15,51-0,018*0,49-0,004*0,11-0,015*0,87+0,702*0,15=2,95$$

Отже, за даною моделлю в 2024 році ризик ймовірності банкрутства мінімальний

Вихідні дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Альтмана Е. в 2024 році наведено в табл.3.12.

Таблиця 3.12 – Дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Альтмана Е. в 2024 році

Компоненти моделі	2021	2022
x1	0,00	0,11
x2	0,02	0,13
x3	-0,57	-0,42
x4	0,03	0,15
x5	1,86	2,04

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Розрахуємо прогноз ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Альтмана Е. в 2024 році

$$Z_{2024}=1,2*0,11+1,4*0,13+3,3*(-0,42)+0,6*0,15+0,999*2,04=1,058$$

Отже, за даною моделлю в 2024 році ризик ймовірності банкрутства дуже високий.

Вихідні дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 р.р. за моделлю Спрінгейта Г. наведемо в табл.3.13.

Таблиця 3.13 – Дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Спрінгейта Г. в 2024 році

Компоненти моделі	2021	2022
x1	0,00	0,11
x2	0,02	0,13
x3	0,05	0,30
x4	1,86	2,04

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Розрахуємо прогноз ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Спрінгейта Г. в 2024 році:

$$Z_{2024}=1,03*0,11+3,07*0,13+0,66*0,3+0,4*2,04=1,53$$

Отже, за даною моделлю в 2024 році ризик ймовірності банкрутства мінімальний.

Вихідні дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 р.р. за моделлю Таффлера Р. в 2024 році наведемо в табл.3.14.

Таблиця 3.14 – Дані для прогнозу ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Таффлера Р. в 2024 році

Компоненти моделі	2021	2022
x1	0,05	0,30
x2	0,98	0,98
x3	0,97	0,87
x4	1,86	2,04

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Розрахуємо прогноз ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за моделлю Таффлера Р. в 2024 році:

$$Z_{2024}=0,53*0,3 +0,13*0,98+ 0,18*0,87 +0,16*2,04=0,77$$

Отже, за даною моделлю в 2024 році ризик ймовірності банкрутства мінімальний

Порівняємо отримані результати оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за різними моделями в табл.3.15.

Таблиця 3.15 – Результати оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за 5 моделями в 2024 році

Модель	2022	2024
Матвійчука А.В.	низька	низька
Терещенко О.О.	середня	низька
Альтмана Е.	висока	висока
Спрінгейта Г.	висока	низька
Таффлера Р.	низька	низька
Переважаюча оцінка за всіма методиками	середня	низька

Джерело: складено автором за даними ПрАТ «Харківенергозбут»

Як бачимо, очікується зниження рівня ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році після проведення заходів з удосконаленої системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут» та покращення фінансово-економічного стану підприємства, які дозволять збільшити чистий прибуток на 815482 тис.грн., а також знизити період обороту дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства та збільшити суму власного капіталу до 614511 тис.грн.

ВИСНОВКИ

Для досягнення мети кваліфікаційної магістерської роботи було розглянуто сутність банкрутства підприємств та його основні причини; визначено методи прогнозування банкрутства підприємства; досліджено систему раннього попередження та реагування на фінансову кризу; складено загальну характеристику та провести аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут»; проведено оцінку фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут»; виконано оцінку ймовірності банкрутства підприємства; запропоновано напрямки запровадження удосконаленої системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут»; визначено шляхи покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут»; проведено економічне обґрунтування запропонованих заходів на ПрАТ «Харківенергозбут», що дозволило сформулювати наступні висновки:

1. Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника виплатити свої зобов'язання перед кредиторами, включаючи податкові та бюджетні органи, протягом конкретного періоду. Головною ознакою банкрутства підприємства є неспроможність виконувати свої боргові зобов'язання тривалий час, зазвичай понад три місяці. По закінченню цього періоду кредитори можуть подати заяву до арбітражного суду щодо визнання підприємства банкрутом. Критерієм для визнання організації банкрутом вважається неплатоспроможність, коли вартість зобов'язань підприємства перевищує вартість його активів. Іншими словами, це можна визначити як ситуацію, коли сума заборгованості перевищує величину власного капіталу організації. Банкрутство підприємств може призвести до як позитивних, так і негативних наслідків для економіки, тому необхідно систематично вести моніторинг фінансового стану

підприємства та його можливої неплатоспроможності. Це необхідно для того, щоб мати можливість зменшити або анулювати його негативний вплив.

2. Головним завданням управління фінансами в умовах кризи є вчасний аналіз фінансового стану компанії та вживання необхідних заходів для запобігання фінансового краху. Також визначено, що в діагностиці фінансового стану компанії відіграє важливу роль прогнозування та оцінки ймовірності банкрутства, оскільки фінансова стійкість компанії є результатом взаємодії всіх компонентів системи фінансових відносин суб'єкта господарювання і визначається комплексом коефіцієнтів, що відображають ефективність використання фінансових ресурсів. Найбільш популярними методиками прогнозування банкрутства підприємства є зарубіжні моделі Альтмана Е., Ліса Р., Таффлера Р. і Тішоу Г., Спрінгейта Г. та вітчизняні моделі Матвійчука А.В., Терещенка О.О.

3. Система раннього попередження та реагування – це спеціальна інформаційна структура, яка сповіщає керівництво щодо можливих загроз і ризиків для підприємства, а також вказує на можливості для підвищення результативності фінансово-господарської діяльності. У процесі управління фінансами підприємства раннє фінансове попередження залишається ключовим. Проте багато підприємств в Україні розуміють важливість аналізу фінансового раннього попередження, але процес цієї роботи є недостатньо стандартизованим.

4. Аналіз фінансового стану ПрАТ «Харківенергозбут» показав, що доходи компанії за 5 років зросли на 8 286 008 тис.грн., чистий прибуток також зростав та склав 197 524 тис.грн. в 2022 році. В 2018-2022 роках підприємство достатньо ефективно управляло своїми основними фондами. Рівень витрат на одну гривню реалізованих послуг за 5 років зменшився з 2,91 грн. до 1,3 грн. Продуктивність праці з 2019 року до 2022 року зросла на 25,78% та в 2022 році. За 5 років ПрАТ «Харківенергозбут» погіршило свою ділову активність та мало найвищий рівень рентабельності в 2019 році, а станом на 2022 рік рівень рентабельності низький. Тож, відносно 2019 року компанія погіршила свій фінансовий стан.

5. Проведене дослідження фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Харківенергозбут» в 2018-2022 роках показало, що баланс підприємства не був абсолютно ліквідним, за 5 років підприємство знизило свою ліквідність та на кінець 2022 року є неліквідним, а в 2020-2021 роках знаходилось в нестійкому фінансовому стані, підприємство має незадовільний рівень фінансової стійкості та платоспроможності зважаючи на їх негативну динаміку. На формування показника ROE найбільший вплив мали вартість активів та операційний прибуток, а тому буде доцільно для зміцнення фінансової стійкості збільшувати операційний прибуток та обсяг власного капіталу підприємства.

6. Відповідно до проведеної оцінки ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» за 5 методиками (Матвійчука А.В., Терещенка О.О., Альтмана Е., Спрінгейта Г., Таффлера Р.) виявлено, що ймовірність банкрутства була високою в 2018 році, низькою в 2019-2021 роках та посилилась в 2022 році і має середній рівень загрози.

7. Запропоновані напрями удосконалення системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут» спрямовані на підвищення фінансової стабільності та ефективного управління ризиками. Впровадження антикризових заходів, розширення системи звітності та співпраця з фінансовими інститутами створюють умови для оперативного виявлення проблем та невідкладного прийняття стратегічних рішень, спрямованих на збереження фінансової стійкості компанії в умовах невизначеності.

8. Для покращення фінансово-економічного стану підприємства як напрям зменшення загрози банкрутства на ПрАТ «Харківенергозбут» існують такі шляхи: оптимізація витрат (за рахунок збільшення обсягів надання послуг, розширення асортименту послуг, економії на певних видах витрат тощо); збільшення доходів підприємства (шляхом розширення ринків збуту, проведення рекламної кампанії, покращення рівня сервісу через мотивацію персоналу, підвищення цін на послуги тощо); збільшення ефективності роботи з боржниками (управління дебіторською заборгованістю). З метою збільшення доходів

підприємства було запропоновано удосконалити просування послуг ПрАТ «Харківенергозбут» через веб-сайт та сторінку в соціальній мережі Фейсбук.

9. Очікується зниження рівня ймовірності банкрутства ПрАТ «Харківенергозбут» в 2024 році після проведення заходів з удосконаленої системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ПрАТ «Харківенергозбут» та покращення фінансово-економічного стану підприємства, які дозволять збільшити чистий прибуток на 815482 тис.грн., а також знизити період обороту дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства та збільшити суму власного капіталу до 614511 тис.грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балаш Л., Бінерт О., Лисюк О. Система раннього попередження та реагування як елемент системи антикризового управління підприємством. *Аграрна політика і вдосконалення економічних відносин в АПК*. 2021. С.44-48.
2. Белікова Т.В., Воробйова А.А. Еволюція законодавства про банкрутство в Україні. *Бізнесінформ*. 2021. № 4. С. 54–59.
3. Боднар О., Гринчук Ю., Бережанський С. Особливості фінансування санаційних заходів. *Modern Economics*. 2019. № 17. С. 39–44.
4. Буркова Л. А. Оцінка ймовірності настання банкрутства підприємств металургійної галузі як складова визначення їх інвестиційної привабливості. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 8. С. 34–39.
5. Вінніченко А. А., Таранич О. В. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства на прикладі ПрАТ «Оболонь». Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 13. Т. 1. 304 с.
6. Волкова Н., Степанко О. Прогнозування ризику настання банкрутства на підприємстві. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2(02). С. 173-178.
7. Гордополов В., Гордополова Н. Діагностика ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання. *InterConf*. 2021. № (69). URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/14020> (дата звернення 01.11.2023).
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 10.10.2023).
9. Гринчишин Я. М. Стратегічний підхід до антикризового управління підприємствами. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2021. Т. 32 (71). № 1. С. 38–41.

10. Данило О.І. Сутність банкрутства, його ознаки і види. Збірник наукових праць студентів кафедри економічної експертизи та аудиту бізнесу. 2019. № 1. С. 107-110.

11. Домінова І. В., Кисіль Т. М. Прогнозування оцінки ймовірності банкрутства банківських установ на основі адаптованої нормативно-індексної моделі. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8539> (дата звернення: 24.11.2023).

12. Дорогань-Писаренко Л.О., Єгорова О.В., Яснолоб І.О. Особливості оцінки ймовірності банкрутства аграрних підприємств в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. С. 223-231.

13. Дроб'язко В. В., Велієва В. О. Діагностика ймовірності банкрутства за допомогою моделі О. Терещенка. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів* (м. Луцьк, 3 груд. 2021 р.). Луцьк. 2021. С. 150–152.

14. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про банкрутство» від 29.11.2001. № 784-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-14#Text> (дата звернення 01.11.2023).

15. Єгорова О., Дорогань-Писаренко Л., Чіп Л., Тютюнник М. Оцінка підприємницьких ризиків у сільському господарстві. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2019. № 1/4 (45). С. 4–10.

16. Жадан Т. А., Мелень О. В., Якименко-Терещенко Н. В. Банкрутство підприємства: сутність поняття та основні ризик-фактори його виникнення в готельно-ресторанному бізнесі. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. С. 243-250.

17. Жукевич С., Жук Н. Аналіз ймовірності настання кризових явищ як детермінанта фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. *Вісник економіки*. 2023. № 1. С. 182–200

18. Загородна О. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Економічний аналіз*. 2020. Вип. 7. С. 262–265.

19. Зікій Н. Л. Коли доцільно проводити реструктуризацію?. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7951> (дата звернення: 01.11.2023).

20. Іванова Н., Рикун С. Оцінка ймовірності банкрутства в системі антикризового менеджменту підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № (34). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1049/1006> (дата звернення: 01.11.2023).

21. Калініченко З. Розробка методики раннього попередження та реагування на кризи підприємства. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 90-100.

22. Квасній М., Циганчук Р. Прогнозування фінансового стану підприємства на основі інтегрування z-моделей. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2021. № 1(40). С. 77–84.

23. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 12.01.2022 р. № 2597-VIII. URL: <https://cutt.ly/zN8zKCb> (дата звернення: 26.11.2023).

24. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 10.10.2023).

25. Кудельський В. Е. Фінансова діагностика у системі антикризового управління підприємством. *Економічний простір*. 2020. № 163. С. 81–84.

26. Кузьминчук Н.В., Альошин С.Ю., Бачкір І.Г Підходи до діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління: оцінювально-аналітичній інструментарій. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 52-1. С.144-149.

27. Ливдар М., Чубка О., Фітяк Д. Оцінка фінансового стану та ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця». *Економіка та суспільство*. 2022. № (36). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1137/1095> (дата звернення 01.11.2023).

28. Марусяк Н., Пильнюк Д. Банкрутство підприємства: сутність, причини та наслідки. *Економіка та суспільство*. 2021. № (33). URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/897/860> (дата звернення 01.11.2023).

29. Михальчук Л., Куш В. Теоретичні підходи до виявлення сутності, проблем та наслідків банкрутства підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № (37). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1210/1165> (дата звернення 01.05.2023).

30. Москвін Б. Банкрутство як механізм антикризового управління підприємством. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 2. С. 58–68.

31. Мостенська Т. Л., Юрій Е. О. Інструменти антикризового управління. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Т. 4. № 1. С. 64–72.

32. Мулик Т. О. Антикризова діагностика в контексті управління підприємств. *Economic Synergy*. 2023. № 1. С. 220–245.

33. Мурована Т., Пасхал В. Діагностика ймовірності кризового стану та її ефективність для підтримання фінансової стійкості суб'єктів підприємництва. *Економічний аналіз*. 2019. №4. С.121-131.

34. Нусінов В.Я., Буркова Л.А. Оцінювання ймовірності настання банкрутства підприємств з урахуванням горизонту прогнозування. *Агросвіт*. 2021. №7-8. С.18-25.

35. Пінчук С. С., Соколова Е. О. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства залізничного транспорту з використанням інтегрального показника банкрутства. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8878> (дата звернення: 01.11.2023).

36. Рудницька О. М., Біленська Я. Р. Шляхи покращання фінансового стану українських підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2019. С. 132–138.

37. Савченко А., Блищик Л. Аналіз показників балансу з метою попередження банкрутства суб'єкта господарювання. *Молодий вчений*. 2019. № 1 (65). С. 501-505.

38. Сітак І. Л., Мурашко І.М. Система раннього попередження та реагування як засіб забезпечення стійкості підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2 (13). С. 172-178.

39. Силенко О.М., Новосьолова О.А. Компаративний аналіз методик експрес-діагностики вірогідності банкрутства підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 3 (44). С. 75—81.

40. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 568 с.

41. Смагло О. Теоретичні основи функціонування фінансової санації та банкрутства підприємств в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 3(03). С. 47-50.

42. Сова О. Ю., Морозов Є. Ю. Стратегії запобігання банкрутству підприємств у контексті ризик-менеджменту. *Проблеми економіки*. 2021. №1. С. 91–97.

43. Сомар Г. М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2021. № 1. С. 335–339.

44. Сосновська О. О., Деденко Л. В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2019. № 1 (3). С. 70–79.

45. Стащук О., Шостак Л., Булик Д. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № (44). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1801/1736> (дата звернення 01.11.2023).

46. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 268 с.

47. Цімерман О. І., Олещук О. В. Банкрутство в умовах воєнного стану. 17 червня 2022р. URL: <https://cutt.ly/4Mr8Sos> (дата звернення 01.11.2023).

48. Харченко Ю.А. Автоматизація системи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 5 (1). С. 140—145.

49. Хмелюк А.В., Масюк А.О. Моделі діагностики банкрутства великих підприємств. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2022. № 1 (14). С. 95-102.

50. Фінансова звітність вилучена ПрАТ «Харківенергозбут» за 2018-2022 роки. URL: <https://zbutenergo.kharkov.ua/shareholders/finreport> (дата звернення 01.11.2023).

51. Француз А.Й., Головата Н.В. Теоретико-правові парадигми регулювання банкрутства. *Legal Bulletin*. 2022. С. 24–27.

52. Чумак В., Гвіздзинська І. Прогнозування можливого банкрутства підприємств на основі дискримінантного аналізу. *Економіка та суспільство*. 2021. № (29). URL <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/560/536> (дата звернення: 01.11.2023).

53. Чумак В. Д., Дорошенко О. О., Кіріченко Н. О. Система виявлення та подолання фінансової кризи в умовах сільськогосподарських підприємств: механізм впровадження та реалізації. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10300> (дата звернення: 01.11.2023).

54. Чумак В. Д., Дорошенко О. О., Кіріченко Н. О. Оцінка неплатоспроможності підприємств при загрозі банкрутства. *Вісник ХНАУ, Серія «Економічні науки»*. 2019. № 3. С. 130 – 137.

55. Шавурська О. В. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансово-економічного стану підприємства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4(94). С.22–28.

56. Шапран Є. М., Рамазанов С. К., Білоцерківський О. Б., Сергієнко О. А., Гапоненко О. Є., Степуріна С. О., Соснов І. І. Підвищення ефективності управління торговими підприємствами на основі інтелектуально-інформаційних систем : монографія. Харків : ТОВ «Планета-Прінт», 2020. 168 с.

57. Шапурова О. О. Сутність, завдання та принципи антикризового управління. Держава та регіони. Економіка та підприємництво. 2019. № 1. с. 228-232.

58. Швець Ю.О. Діагностика ймовірності банкрутства як основа антикризового управління операційною діяльністю підприємств машинобудування. *Економіка та держава*. 2020. №3. С.82-87.

59. Янковець Т.М., Чернюк Ю.В. Порівняння сучасних моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємства: закордонний та вітчизняний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 58–62.

60. Altman E. I. Managing credit risk: a challenge for the new millennium. *Economic Notes*. 2003. December. Vol. 31. Is. 2.

61. Zmijewski M. E. Methodological Issues Related to the Estimation of Financial Distress Prediction Models. *Journal of Accounting Research*. 1984. № 22. P. 59-82.

62. Collins R. A. An Empirical Comparison of Bankruptcy Prediction Models. *Financial Management*. 1980. № 9. P. 52-57.

63. Ohlson J. A. Financial Ratios and the Probabilistic Prediction of Bankruptcy. *Journal of Accounting Research*. 1980. № 18. С. 109–131.

64. Taffler R. J. The Assessment of Company Solvency and Performance Using a Statistical Model. *Accounting and Business Research*. 1983. № 13. P. 295-308.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок А.1 - Основні види діяльності ПрАТ «Харківенергозбут»

Прогноз балансу ПрАТ «Харківенергозбут» на 2024 рік

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2		
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	7 618	7 618
первісна вартість	1001	9 302	9 302
накопичена амортизація	1002	1 684	1 684
Незавершені капітальні інвестиції	1005	4 224	4 224
Основні засоби:	1010	45 744	45 744
первісна вартість	1011	74 508	74 508
знос	1012	28 764	28 764
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		0
Відстрочені податкові активи	1045	40 614	40 614
Усього за розділом I	1095	98 200	98 200
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	2 309	2 655
Виробничі запаси	1101	2 309	2 655
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3 463 124	2 858 763
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	209 530	209 530
з бюджетом	1135	3 011	3 011
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	68	68
Гроші та їх еквіваленти	1165	74 376	889 858
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167	74 376	889 858
Інші оборотні активи	1190	608 699	608 699
Усього за розділом II	1195	4 361 117	4 569 573
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1200		
	1300	4 459 317	4 667 773
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5 131	5 131
Капітал у дооцінках	1405	1 201	1 201
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	110 320	608 179
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Інші резерви	1435		
Усього за розділом I	1495	116 652	614 511

Інші довгострокові зобов'язання	1515	375	375
Усього за розділом II	1595	375	375
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість:			
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	8 770	8 770
за товари, роботи, послуги	1615	3 392 978	3 103 575
за розрахунками з бюджетом	1620	30 172	30 172
за у тому числі з податку на прибуток	1621		
за розрахунками зі страхування	1625	513	513
за розрахунками з оплати праці	1630	3 613	3 613
за одержаними авансами	1635	250 370	250 370
за розрахунками з учасниками	1640	2	2
Поточні забезпечення	1660	4 878	4 878
Інші поточні зобов'язання	1690	650 994	650 994
Усього за розділом III	1695	4 342 290	4 052 887
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	4 459 317	4 667 773